

الدلالات الإجتماعية في الرواية التركمانية العراقية " ذوي الأردية الزرقاء "

م.د. راويار عباس جعفر الجباري

جامعة كركوك، كلية التربية للعلوم الإنسانية، قسم اللغة التركية

Dr. Rawyar Abbas Jaafar al-Jabbari, Kirkuk University, Faculty of Humanities Education, Department of Turkish Language,

rawyarjabbari@uokirkuk.edu.iq (ORCID ID: 0000- 0001-7235- 4367).

The Social Theme in the Iraqi Turkmen Novel "Mavi Urbahılar"

Dr. Rawyar Abbas Jaafar al-Jabbari, Kerkük Üniversitesi, İnsanî Bilimler

Eğitim Fakültesi, Türkçe Bölümü, rawyarjabbari@uokirkuk.edu.iq

(ORCID ID: 0000- 0001-7235- 4367).

"Mavi Urbahılar" Başlıklı Irak Türkmen Romanında Toplumsal Tema

الملخص

يُعد أرشد هورموزلو أحد أبرز رموز الأدب التركماني المعاصر في العراق، لما قدّمه من إسهامات أدبية متنوعة شملت الشعر والمقالة والقصة والرواية، فضلاً عن البحوث والترجمات العديدة. وقد أتاح له عمله في المجالين الدبلوماسي والثقافي فرصة زيارة العديد من القارات والدول والعواصم والمدن، مما أكسبه رؤية أدبية متعددة الأبعاد انعكست بوضوح في نتاجاته. تتسم أعماله بالسرد العميق الذي يجمع بين التجربة الشخصية والوقائع التاريخية، مع التركيز على المشكلات الاجتماعية والسياسية التي يواجهها المجتمع التركماني العراقي. تُعد روايته "ذوي الأردية الزرقاء" من أبرز أعماله الروائية، إذ تسلط الضوء على الآثار السلبية لفترة الحكم الدكتاتوري الدموي في العراق، وتتناول ما عاناه الفرد والمجتمع من قمع وتمييز ومعاناة ممنهجة. وتستند الرواية في كثير من أحداثها وشخصياتها إلى تجارب واقعية، حيث تنقل اللغة الأدبية. رغم قسوتها أحياناً، صورة حقيقية لما تعرض له الشعب التركماني العراقي من اضطهاد. تشكل التحولات السياسية والاجتماعية التي شهدتها العراق الخلفية التاريخية لأحداث الرواية، في حين يتمحور السرد حول صراع الفرد من أجل البقاء في ظل تلك الظروف القاسية. وتجدر الإشارة إلى أن أرشد هورموزلو عايش هذه الحقبة الدموية بنفسه، ما أتاح له تصوير تلك المعاناة بعمق وواقعية في أغلب أعماله الأدبية. تعتمد هذه الدراسة في تحليل رواية "ذوي الأردية الزرقاء" على عدد من المصادر النقدية المتخصصة في تحليل النصوص الروائية، أبرزها كتاب شريف أفتاش حول تحليل النصوص الأدبية من منظور السرد، ودراسة غولسمين هازر حول روايات رفعت إلغاز.

الكلمات المفتاحية: أرشد هورموزلو، "الأردية الزرقاء"، الرواية التركمانية العراقية، الدلالات الاجتماعية.

Abstract

Erşat Hürmüzlü, a prominent figure in contemporary Iraqi Turkmen literature, has produced works across a wide range of literary genres, including poetry, essays, short stories, novels, scholarly articles, and translations. Due to the various diplomatic and cultural responsibilities, he undertook throughout his life, Erşat Hürmüzlü lived in numerous countries, cities, and continents—experiences that significantly enriched his multifaceted literary perspective. His works are characterized by a narrative depth in which personal observation and historical experience are intricately intertwined. A central aim of his literary production is to render visible the socio-political struggles of the Iraqi Turkmen people through the lens of literature. In this context, *Mavi Urbahılar* holds particular significance as Erşat Hürmüzlü's first original novel. The novel explores the destructive impact of the authoritarian regime that ruled Iraq for decades, especially on the Iraqi Turkmen community. The events and characters in the narrative are largely based on real experiences, and the text vividly conveys the oppression, discrimination, and systematic injustices faced by the Turkmen people with both emotional intensity and literary

subtlety. The socio-political transformations in Iraq constitute the novel's historical backdrop, while the existential struggle of the individual within this setting forms the core narrative structure of the work. This study examines *Mavi Urbalılar* from both formal and thematic perspectives, focusing in particular on how individual and collective tragedies are represented within the literary text. The analysis will draw on the methodological frameworks of Şerif Aktaş's book named "Analysis of Narrative-Based Literary Texts" and Gülsemin Hazer's book named "A Study on the Novels of Rifat Ilgaz". **Keywords:** Erşat Hürmüzlü, "Mavi Urbalılar", Iraqi Turkmen Novel, Social Themes.

Özet

Şiirden denemeye, hikâyeden romana, araştırma yazılarından tercüme eserlerine kadar geniş bir edebî yelpazede kalem oynatan Erşat Hürmüzlü, Muasır Irak Türkmen Edebiyatı'nın önde gelen temsilcilerinden biridir. Farklı dönemlerde üstlendiği diplomatik ve kültürel görevler sebebiyle birçok kıta, ülke ve şehirde bulunmuş olan Erşat Hürmüzlü, bu deneyimlerinden beslenen çok yönlü bir edebiyat anlayışına sahiptir. Eserlerinde bireysel gözlem ile tarihsel tecrübenin iç içe geçtiği derinlikli anlatılar sunan Erşat Hürmüzlü, özellikle Irak Türkmen halkının yaşadığı sosyo-politik sorunları edebiyat yoluyla görünür kılmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda değerlendirilen *Mavi Urbalılar* adlı romanı, Erşat Hürmüzlü'nün yayımlanan ilk özgün romanı olma özelliğini taşımaktadır. Roman, başta Irak Türkmenleri olmak üzere, Irak'ta uzun yıllar boyunca hüküm süren baskıcı dikta rejiminin birey ve toplum üzerinde yarattığı yıkıcı etkileri ele almaktadır. Eserde anlatılan olaylar ve şahıslar büyük oranda gerçek yaşanmışlıklardan izler taşımakta; özellikle Türkmen halkının karşılaştığı yoğun baskı, ayrımcılık ve sistematik zulüm, edebî bir dille ancak tüm çıplaklığıyla aktarılmaktadır. Irak'ta yaşanan toplumsal ve siyasal dönüşümler, romanın tarihsel bağlamını oluştururken, bireyin bu bağlam içerisindeki varoluş mücadelesi eserin temel anlatı eksenini meydana getirir. Bu çalışmada, *Mavi Urbalılar* romanı hem biçimsel hem de içeriksel açıdan incelenecek; özellikle bireysel ve toplumsal trajedilerin edebî metin içerisindeki temsili üzerinde durulacaktır. Romanın çözümlemesinde Şerif Aktaş'ın *Anlatma Esasına Bağlı Edebî Metinlerin Tahlili* ve Gülsemin Hazer'in *Rifat Ilgaz'ın Romanları Üzerine Bir İnceleme* adlı eserleri kuramsal referans olarak kullanılacaktır. Anahtar Kelimeler: Erşat Hürmüzlü, "Mavi Urbalılar", Irak Türkmen Romanı, Toplumsal Tema.

Giriş

Türk Edebiyatı'nın kapsamlı ve detaylı alanlarından biri olarak değerlendirilen Muasır Irak Türkmen Edebiyatı hem tarihsel gelişim süreci hem de barındırdığı edebî türlerin çeşitliliği açısından dikkat çekici bir nitelik arz etmektedir. Akademisyen Doç. Dr. Nejdettin Koçak, Muasır Irak Türkmen Edebiyatı'nın farklı türlerine ilişkin görüşlerini şu sözlerle dile getirmiştir: "Bu sahada sayılabilecek tüm güzel sanatlar, şiir, roman, deneme ve dünya klasiklerini ihmal etmememiz gerektiği gibi onlara en ciddi katkıları da nasıl yapabileceğimizi düşünmemiz ve gerçekleştirmemiz gerekir" (Koçak; 2022: 44) Diğer evrensel edebiyatlarda olduğu gibi Muasır Irak Türkmen Edebiyatı da biçimsel açıdan nazım ve nesir olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Bu çerçevede değerlendirildiğinde, Muasır Irak Türkmen Edebiyatı her iki türde de önemli edebî ürünler ortaya koymuştur. Bilhassa nesir türü içerisinde yer alan roman, edebî bir tür olarak bu edebiyatın kayda değer bir bölümünü oluşturmaktadır. Irak Türkmen romancılığı, bireylerin günlük yaşam deneyimlerini ve toplumsal dönüşüm süreçlerinin bireyler üzerindeki etkilerini sanatsal bir anlatımla roman formunda yansıtarak, söz konusu dönüşümlerin insan yaşamındaki izdüşümlerini okuyucuya aktarmaktadır. Irak Türkmen romanı ve romancıları, tarihsel gelişim açısından üç döneme ayrılabilir. Bu dönemler, yayımlanan roman örnekleri ve basım tarihleri ile birlikte aşağıdaki şemada sınıflandırabilir:

Romançı	Romanın adı ve basım tarihî
a) Ortak Dönem Irak Türkmen Edebiyatı:	
1) Hayrettin Farukî	a) <i>Kadın Kalbi</i> 1915.
b) Muasır Irak Türkmen Edebiyatı:	
1) Abdülhüseyin Umran Benderoğlu	a) <i>Göktepe</i> 1975. b) <i>Kanlı Bahçe</i> 1977.
2) Celâl Polat	a) <i>Yalımlar Gölgesinde</i> 1987.
c) 9 Nisan 2003 tarihinden sonra gelişmekte olan Muasır Irak Türkmen Edebiyatı (Jabbari; 2021: 33):	
1) Hamza Hamamcıoğlu	a) <i>Sırmalı Pabuç</i> 2005. (Zengi vb.; 2012: 301). b) <i>Beyaz Horuz</i> 2008. c) <i>Efsun</i> 2020. d) <i>Yorgun Kuta</i> 2020.
2) Kemal Beyatlı	a) <i>Kerkük Seni Yazdım</i> 2008.

	b) <i>Kasırgada Yol Alanlar</i> 2020. c) <i>Baharı Kim Kaçtı?</i> 2022.
3) Bahattin Akasya (Salihî)	a) <i>Evrende Bir Elma</i> 2009.
4) Necmettin Bayraktar	a) <i>Zamanın Tanığı</i> 2012. b) <i>Sessizliğin Gizli Sesi</i> 2015. c) <i>Suikast</i> 2022. d) <i>Kum Krallığı</i> 2022.
4) Abdülhüseyin Umran Benderoğlu	a) <i>Tepeden Tepeye</i> 2014.
6) Celâl Polat	a) <i>Petrolün Tarihçesi</i> 2015. b) <i>Kemik Çifliği</i> 2016. c) <i>Bağdatkatı</i> 2021.
7) Şahin Koçak	a) <i>Tepedeki Adam Tablodaki Kadın</i> 2018.
8) Hicran Kadioğlu	a) <i>Erenler Meclisi</i> 2018. b) <i>Gerçek Rüya</i> 2019. c) <i>Garipler Mezarlığı</i> 2021.
9) Hibe Aydın	a) <i>Sevgili Dünya</i> 2018.
10) Erşat Hürmüzlü	a) <i>Mavi Urbalılar</i> 2020.
11) İlâf Köprülü	a) <i>Koçak'ın İzinde</i> 2021.
12) Mithat Zülâl	a) <i>Beyaz Gül Kırmızı Gül</i> 2023.
13) Mehmet Haşim Salihî	a) <i>15 Kerkük Plakalı Araç</i> 2024 (Jabbari; 2024: 2030).
14) Mahir Nakip	a) <i>Üç Kelebek</i> (Şahsi Görüşme: 10 Şubat 2025).

Yukarıdaki sınıflandırmada, Muasır Irak Türkmen Edebiyatı çerçevesinde tespit edilen 15 Irak Türkmen romancıdan biri olan Erşat Hürmüzlü'nün ismine de yer verilmektedir. Tam adı Erşat Abdülcabbar Ziyaattin Hürmüzlü olan yazar, 12 Temmuz 1943 tarihinde Kerkük'ün Küçük Yakası'nda bulunan Begler (Beyler) Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimini doğup büyüdüğü şehir olan Kerkük'te tamamlayan Erşat Hürmüzlü, yükseköğrenimine Bağdat Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde devam etmiş ve dört yıllık eğitimin ardından 1963 yılında (١٣٨٥: ١٣٨٦) mezun olmuştur. Erşat Hürmüzlü, yalnızca hukukçu kimliğiyle değil; aynı zamanda siyasal ve kültürel alandaki aktif çalışmalarıyla da tanınmıştır. Örnek olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin Eski Cumhurbaşkanı'nın Ortadoğu Başdanışmanlığı görevinde bulunmuş, İstanbul'da yer alan Kerkük Vakfı tarafından yayımlanan *Kardaşlık* adlı dergisinin müdürlüğünü üstlenmiş ve Uluslararası Türk-Arap Diyalog Örgütü'nün başkanlığı görevini de yürütmüştür. Erşat Hürmüzlü'yü farklı kılan en önemli özelliklerden biri, kendi uzmanlık alanı olan hukukun ötesine geçerek Muasır Irak Türkmen Edebiyatı alanında da yoğun çalışmalar yapmasıdır. Bu sahada kaleme aldığı çok sayıda kitap, makale, yazı ve bildirileri; Arapça, Türkçe ve İngilizce başta olmak üzere çeşitli dillerde yayımlanmış ve bazı eserleri Arapça gibi farklı dillere de çevrilmiştir. Edebî ürünleri; şiir, hikâye, roman, deneme, araştırma ve çeviri türlerinde çeşitlilik göstermektedir. Bu yönüyle Erşat Hürmüzlü, yalnızca bir hukukçu veya siyaset danışmanı değil, aynı zamanda Muasır Irak Türkmen Edebiyatı'nın önemli kalemlerinden biri sayılır. Erşat Hürmüzlü, sanat, edebiyat ve çeşitli türlerine ilişkin anlayışını aşağıdaki sözlerle dile getirir: "Eskiden bizim kuşağın her genci gibi bende şiir ve edebiyata meraklıydım. Bana verilen bu görev, beklenen kitabı yazmam bir yana dursun şiirden, edebiyattan elimi eteğimi çekmeme, yazarsam sadece ideolojiden yana yazmama, bazılarının maddî hırslarla dolu havsalasının alamadığı bir şekilde dürüstlükten yana tavır koyup, yakın bilmek gafletine kapıldığım bazı insanların dürüstlüğü aykırı hareket ettiklerini biraz bir şekilde gördüğüm için, onları gönlümden söküp atmama sebep oldu" (Hürmüzlü; 2001: 5). Muasır Irak Türkmen Edebiyatı'nın çeşitli türlerinde kalem oynatan Erşat Hürmüzlü, *Mavi Urbalılar* başlıklı ilk roman denemesini Türkiye Türkçesi ile yazmıştır. Romancı, bu romanı niçin kaleme aldığı ve niçin böyle adlandırdığı hususunda "Bu Hikâye.." adlı açıklamasında şunları dile ifade etmektedir: "Bu romanın bir hikâyesi vardır. Irak Türkleri davasının lideri olarak kabul ettiğimiz ve hâlâ o görüşte olduğumuz, ruhumun ikizi olarak vasıflandırdığım, senelerce aynı kulvarda koştuğumuz Nejdî Koçak'ı anlatan bir hikâyedir. Günlerin birinde bizim millî dergimiz olan *Kardaşlık*'ta yayınlanan bir şiirimi eline alıp yüksek sesle okuyordu. Şiirin sonunda şöyle bir ifade geçiyordu: Mezar taşım üstünde maviler dalgalansa. Baktı uzun uzun ve şöyle dedi: Bir roman yazmanı istiyorum senden bir gün. Adını ben koyuyorum: *Mavi Urbalılar*" (Hürmüzlü; 2020: 5). *Mavi Urbalılar* adlı roman örneğinde olduğu gibi, şair Kemal Beyatlı da aynı başlık altında, (5+6=11)'li hece ölçüsüyle kaleme aldığı, dörder dizelik bölümlerden oluşan bir şiir yazmıştır (Şahsi Görüşme, 27 Mayıs 2025). Aynı temayı farklı bir biçimde ele alan

bir diğer edebiyatçı İlâf Köprülü ise, 2021 yılından itibaren *Mavi* adlı dergide “Koçak’ın İzinde” başlıklı romanını tefrika etmeye başlamıştır. Ancak söz konusu roman, bugüne kadar kitap formatında yayımlanmamıştır. Edebiyatçı Erşat Hürmüzlü, *Mavi Urbalılar* romanının ilk baskısı, Haziran 2020 tarihinde başkent Ankara’da Bengü Yayınları tarafından gerçekleştirilmiştir. Eser, 72 sayfadan oluşmakta olup; tür bakımından gerçekçi tarihsel-sosyal roman kategorisinde sınıflandırılabilir. Adı geçen roman, 2024 yılında bizzat Erşat Hürmüzlü tarafından Arapça’ya çevrilmiş ve İstanbul’da yer alan Kerkük Vakfı tarafından yayımlanmıştır. Romancı, *Mavi Urbalılar* başlıklı romanın üçüncü sayfasında, romanın isminin gerekçesine dair aşağıdaki kısa metne yer vermiştir: “Bu romanın ismini seçen, davayı simgelemesini isteyen yüce şehidimiz Nejdet Koçak’ın tahir ve muttaha ruhuna, onun izinde bu davayı savunan dava dostlarıma” (Hürmüzlü; 2020: 3). Yukardaki açıklamanın ardından, romanın ilk bölümünden önce Erşat Hürmüzlü’nün kaleme aldığı “Bu Hikâye..” adlı yazısına yer vermiştir: “Bu romanın bir hikâyesi vardır. Irak Türkleri davasının lideri olarak kabul ettiğimiz ve hâlâ o görüşte olduğumuz, ruhumun ikizi olarak vasıflandırdığım, senelerce aynı kulvarda koştığımız Nejdet Koçak’ı anlatan bir hikâyedir” (Hürmüzlü; 2020: 5).Yapı bakımından incelendiğinde *Mavi Urbalılar* romanı, rakamlarla numaralandırılmış 11 kısımdan oluştuğu görülmektedir. Romanın bölümlendirilmesi, olayların kronolojik ve tematik bütünlüğünü koruyacak şekilde kurgulanmıştır. Bu yapı, okurun dikkatini sürekli canlı tutmayı hedefleyen düzenli ve bilinçli bir anlatı tarzı doğrultusunda oluşturulmuştur. Kurgu, düşünsel bir sona bağlanarak tamamlanmış; bu tercih, okuyucunun zihinsel katılımını teşvik eden bir anlatım stratejisi olarak değerlendirilebilir. Bu yönüyle Erşat Hürmüzlü, sadece olayları aktarmakla kalmaz, aynı zamanda okuru düşünmeye, sorgulamaya ve yorumlamaya yönlendiren bir anlatıcı tavrı sergilemektedir.

Tema

Tema, edebî metinlerde “izlek” (Püsküllüoğlu; 2015: 132), “theme, asıl konu, temel motif, ana konu” (Türkçe Sözlük; 2011: 2315), “ana duygu” (Öztürk; 2018: 186) ve “ana düşünce, tem, ileti, mesaj, öz” (Çetin; 2015: 123) gibi eşanlamlı veya karşılıklı kullanılan terimsel sözcüklerle eş değerdir. Türk Dili Kurumu tarafında basılan *Türkçe Sözlük*’te tema “öğretici veya edebî bir eserde işlenen konu, düşünce, görüş, tem, ana konu” (Türkçe Sözlük; 2011: 2315) şeklinde tarif edilmiştir. Ali Püsküllüoğlu, *Edebiyat Sözlüğü* başlıklı eserinde temayı, “bir yazarın ya da sanat yapıtında işlenen, geliştirilen konunun anlamca ortaya koyduğu ana yönelim” (Püsküllüoğlu; 2015: 132) diye tanımlar. Şerif Aktaş ise *Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili - Teori ve Uygulama-* adlı eserinde, “Olay örgüsünü meydana getiren parçalar arasındaki çatışma veya karşılaşmanın en kısa ve kesin ifadesi temadır” (Aktaş; 2017: 69) diyerek temanın yapısal görevini vurgular. Nurullah Çetin; *Roman Çözümleme Yöntemi* adlı çalışmasında temayı, “romanın üzerine temellendiği konunun yazarın duygu ve düşüncesinde öznel bir yargı hâlinde ortaya konan sentezi olup romanın nihâi hedefi ve romancının asıl amacıdır” (Çetin; 2015: 123) biçiminde açıklar. Böylece her edebî metin, bir tema etrafında birleşen bir olay çevresinde meydana gelir (Aktaş; 2017: 69) ve her biri diğeri olmakla beraber temayı değişik yönlerden tamamlar. Bu tanımlardan hareket ederek *Mavi Urbalılar* başlıklı romanında “Aile, Akım, Anadil, Asimilasyon, Ayrımcılık, Baskı, Boykot, Cesaret, Dehşet, Demokrasi, Dikta, Din, Fedakârlık, Grev, Hitap, İnsanlık, İşkence, Kadın, Kandırmak, Korkutmak, Kriz, Küçüklük, Kültür, Liderlik, Manipülasyon, Milliyetçilik, Misyon, Müjde, Örgütçülük, Paradoks, Performans, Proje, Reddetmek, Sabotaj, Senaryo, Sevinç, Sır, Suçlamak, Süre, Sürgün, Şiddet, Şok, Talep, Tanımazlık, Tefekkür, Terakki, Uygarlık, Ümit, Yabancı dil, Zindan” gibi toplumsal temalara başvurulduğunu belirtilebilir. **Aile**; teması Türk Dili Kurumu tarafında basılan *Türkçe Sözlük*’te “evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik” (Türkçe Sözlük; 2011: 57) şeklinde anlatılmıştır. Bu bağlamda Erşat Hürmüzlü, *Mavi Urbalılar* başlıklı romanında; “aile toplumun temelidir. Biz kadını, ailenin birleştirici harcı olarak görüyoruz, onların nesillerin yetişmesinde en etkin unsur olduğunu biliyoruz. Kadınlarımızın sosyal konumlarını korumamız gerekir, çünkü onlar bu harekette çifte rol oynuyorlar” (Hürmüzlü; 2020: 60) şeklinde ele almıştır. Alıntıda açıkça görüldüğü üzere *Mavi Urbalılar* romanı, kadının aile ve toplum içindeki önemine, görevlerine ve üstlendiği sorumluluklarda erkekle eşit bir konumda olduğuna vurgu yapmaktadır.

Akım; “sanatta, siyasette, düşünce hayatında ortaya çıkan yeni bir görüş, yöntem, hareket, cereyan, tarz” (Türkçe Sözlük; 2011: 67) anlamına gelir. *Mavi Urbalılar* başlıklı Irak Türkmen romanında ele alınan akım teması aşağıdaki şekilde işlenip ele alınmıştır “Evet ben hep bunu söylüyorum. Savunma gereği olmadıkça şiddete hiç başvurmayacağız. Demin söyledim, biz uygarlığa ve dostluğa, sevgiye inanan bir akımız. Bu bakımından bizi hiç kimse zalim, saldırgan ve hırslı bir konumda görmeyecektir” (Hürmüzlü; 2020: 60-61), “Reşit sordu: Ağabey konuştuğumuz arkadaşların devamlı bir soruları oluyor. Dünyada birçok eğilim vardır,

sosyalizmden tutun kapitalizme, komünizmden tutun liberal akımlara. Biz Mavi Urbalılar olarak neyiz? Bu fikirlerin neresindeyiz? En doğrusu bunu size soralım dedik”, “Nejdet böyle bir soruyla karşılaşacağını biliyordu sanki. Memnun oldu ve konuşmaya başladı: Arkadaşlar, bizim hareketimiz uygar ve millî bir harekettir. İslam dini prensiplerine ve kabullerine inanırız, her türlü dini inanca da saygı gösteririz” (Hürmüzlü; 2020: 58-59). Üstteki alıntılarda görüldüğü gibi *Mavi Urbalılar* romanındaki merkezi kişi Nejdet Koçak, liderliğinde “Mavi Urbalılar” akımı veya hareketinin üyeleri bağlı oldukları ilke, düşünce, görüş, uygar, sevinç vs. meraklılarına anlatmaktadır. **Anadili**; “çocuğun ailesinden ve içinde yaşadığı topluluktan edindiği dil” (Türkçe Sözlük; 2011: 119) anlamına gelir. Şair Mustafa Ziyâi ise “anadil; daha doğrusu ana dili olmalıdır. İnsan öncelikle kendi dilinin içine doğar ve böylece kendi varlık alanını oluşturur. Kimlik ilk etapta dil ile kazanılır. Bu açıdan dil, maziden gelen kıymetlerin, zihniyet ve psikolojinin, fert ve cemiyetin bir ifadesidir. Türkmen mücadelesinde dil birleştirici rol oynadığı gibi, bu birliği sağlamak için dil korunmalı ve asimilasyonla savaşılmalıdır. Dil, cemiyetin vicdanı ve direnişin sembolü hâline gelmiş” demektedir (Şahsî Görüşme; 26 Mayıs 2025). Bu açıklamalardan hareket ederek *Mavi Urbalılar* adlı romanında işlenen anadilin önemi aşağıdaki şekilde anlatılmaktadır: “Ağabey geçenlerde sizinle konuştuğumuzda bir konunun üzerinde ciddiyetle durmamızı söylemiştiniz. Onu bu kardeşlerime aktardım. Her şey, hatta her itibar, dilimize sahip çıkmamızdan geçer, dedim. Biz, Mustafa kardeşimizin getirdiği kültür serisi broşürlerini hem okuyor hem de çoğaltarak başkalarına veriyoruz” (Hürmüzlü; 2020: 53-54) Yukarıdaki alıntıda da görüldüğü üzere, Irak Türkmenleri, ülkedeki otoriter rejimin baskılarına ve anadil materyallerine yönelik sınırlamalara rağmen, ana dillerinde yayımlanan basın-yayın organlarına güçlü bir bağlılık sergilemişlerdir. Bu durum, Türkmen toplumunun diline ve kültürel kimliğine yönelik duyarlılığını açıkça ortaya koymaktadır. Son olarak şair Nazım Hikmet ise “insan tehlike karşısında ancak ana diliyle feryat edebiliyor” (Türkçe Sözlük; 2011: 119) anadilin önemini vurgulamaktadır. **Asimilasyon**; bu tema edebiyatçı Kemal Beyatlı’ya göre “başka bir milletin potasında erimek” (Şahsî Görüşme; 27 Mayıs 2025); anlamına gelmektedir. TDK tarafında basılan *Türkçe Sözlük*’te asimilasyon “farklı kökenden gelen azınlıkları veya etnik grupları, bunların kültür birikimlerini, kimliklerini baskın doku ve yapı içinde eriterek yok etme” (Türkçe Sözlük; 2011: 165) şeklinde tanımlanır. Erşat Hürmüzlü, ilk romanında asimilasyonun etkileri şu şekilde anlatır: “Bakın siz barış ve sevgiden bahsedersiniz her zaman. İyi de bize ne mazalim yapıldı, kaç katliama maruz kaldık. Açıkça asimile edilmek isteniyoruz. Hâlâ gençlerimiz ve ağabeylerimiz tutuklanıyor, birileri tayin bahanesiyle sürgüne gönderiliyor” (Hürmüzlü; 2020: 60). Yukarıdaki alıntıda da görüldüğü üzere, *Mavi Urbalılar* adlı romanda Irak Türkmenleri, Irak’taki diğer etnik gruplar gibi, diktatörlük rejiminin uyguladığı Araplaştırma politikaları, çeşitli baskı ve asimilasyon girişimleri ile keyfi ve adaletsiz kararların yanı sıra, doğadan kaynaklanan zorluklarla da karşı karşıya kalmaktadır. Bu anlatım, Türkmen toplumunun çok yönlü bir mücadele ortamında varlığını sürdürme çabasını gözler önüne sermektedir. **Ayrımcılık**; şair Kemal Beyatlı ayrımcılık temasına vurgu yaparak “karşısındaki kişiyi ötekileştirmek” (Şahsî Görüşme; 27 Mayıs 2025) tespitine yer verir. TDK’a tarafında basılan *Türkçe Sözlük*’te ayrımcılık; “eşit davranmamak, fark gözetmek. Ayrımcı olma durumu” (Türkçe Sözlük; 2011: 210) şeklinde açıklamıştır. *Mavi Urbalılar* adlı romanında Erşat Hürmüzlü ayrımcılık temasını şöyle ele almıştır: “sakın, kadın-erkek ayrımcılığından bahsetmeyin. Bu davada nefer vardır, kız olsun erkek olsun aynı yolun yolcusudur bunlar” (Hürmüzlü; 2020: 53). Bu alıntıdan da anlaşıldığı üzere, *Mavi Urbalılar* adlı romanda Irak Türkmen toplumunda kadın ve erkek, meşru haklarını elde etme mücadelesinde eşit konumda tasvir edilmiştir; cinsiyet temelli herhangi bir ayrımcılığa yer verilmemektedir. Bu durum, romanda toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bilinçli bir yaklaşımın benimsendiğini göstermektedir. **Baskı**; “hak ve özgürlükleri kısıtlayarak zor altında bulundurma” (Türkçe Sözlük; 2011: 260) hâlidir. Başka bir ifadeyle “baskı, ferdin cesaretini kırma ve özgüvenini zedeleme amacı güder. Baskı yalnızca fiziksel zorlama biçiminde değil, dil, kültür, normlar ya da ekonomik yapılar aracılığıyla da ortaya çıkabilir; bu da onu çoğu zaman görünmez ve içselleştirilmiş bir tahakküm biçimine dönüştürür. Baskı, sadece bir eylem değil, aynı zamanda insanın özgürlük potansiyelini bastıran karmaşık ve çok katmanlı bir durumdur” (Şahsî Görüşme; 10 Şubat 2025). Erşat Hürmüzlü’nün *Mavi Urbalılar* adlı romanında baskı teması aşağıdaki şekilde ele almıştır: “Sançar hiç konuşmuyordu. Kerkük’te Müdürlük binasında kamyonete binip karşılıklı sıralı tahtaların birisine otururken: Nereye? Diye sorduğunda hemen dört otomatik tüfek kendisine doğrultulmuştu. Konuşmaması gerektiğini anladı ve sustu” (Hürmüzlü; 2020: 20). Alıntıdan da anlaşıldığı üzere, *Mavi Urbalılar* romanında, diğer Irak halklarında olduğu gibi herhangi bir Irak Türkmeni, diktatörlük rejiminin güvenlik güçleri tarafından yakalandığında en temel haklardan biri olan konuşma ya da soru sorma hakkından dahi mahrum bırakılmaktadır. Bu durum, rejimin baskıcı ve insan haklarını yok sayan yapısını çarpıcı bir biçimde gözler

önüne sermektedir. Aynı şekilde şair Kadriye Ziyâi ise Irak Türkmenlerinin maruz kaldıkları çeşitli baskıları şöyle anlatmaktadır: “Türkmen olmak suçtur, peşin mahkumiyettir, ızdıraptır, mahrumiyettir” (Ziyâi; 2025: 9). **Boykot**; “bir işi, bir davranışı yapmama kararı almak” (Türkçe Sözlük; 2011: 338) anlamına gelir. Aynı şekilde akademisyen Mahir Nakip’e göre boykot, “bir ferdin veya topluluğun ahlaki, siyasi ya da vicdani gerekçelerle bir markayı, ürünü, kurumu ya da devleti bilinçli olarak reddetmesi ve onunla ilişkisini kesmesi eylemidir. Demokratik bir hak olarak görülmelidir. Boykot pasif değil, aktif bir karşı koyma eylemidir. Boykot eden fert, dünyadaki adaletsizliklere veya yanlış gördüğü uygulamalara karşı pasif itaat yerine aktif bir tepki ortaya koyar; bu anlamda boykot, sivil itaatsizlik ve ahlaki özerklikle yakından ilişkilidir. Aynı zamanda, eylemin amacı yalnızca karşı çıkmak değil, bir değişimi tetiklemek ve toplumsal bilinç yaratmak”tır (Şahsî Görüşme; 10 Şubat 2025). Romanda toplumsal tema olarak boykot şöyle ele alınmıştır: “Bak Emire, sana bir yeniliği anlatayım. Biz haberleşmiş ve bir şifre koymuştuk araya. İl Emniyet Müdürlüğü öğrenci boykotunun Cumartesi olarak planlandığını beliyor. Bunu İl Emniyeti içinden bir şekilde öğrendik. Şimdi sen çıkıp tüm irtibat noktalarına boykotun Pazartesi başlayacağı talimatını vereceksin. Ha, bir de şöyle. Sen bunu üç saat içinde bitirip, doğruca Güler ablaların evine gideceksin. Önümüzdeki haftayı veya benden haber alıncaya kadar orada vakit geçirecek ve eve hiç uğramayacaksın. Senin ismin ve konumun biliniyor. İhtiyatlı olmamız gerekir” (Hürmüzlü; 2020: 36-37). “Öğrenci boykotu bugün başlamış, tüm liseler ve orta okullar nedeysse boş. İlk okulların kapılarına da birileri kilit vurmuş” (Hürmüzlü; 2020: 41) Yukarıdaki alıntıda da belirtildiği üzere, *Mavi Urbalılar* adlı romanda, grup üyelerinin diktatörlük rejimine karşı Irak Türkmenlerinin ellerinden alınan anadilinde eğitim hakkını ve kapatılan anadil okullarını savunma mücadelesi anlatılmaktadır. “Mavi Urbalılar” üyeleri, bu haksız kararlara karşı toplumu sivil direnişe ve boykot eylemlerine teşvik ederek, söz konusu mücadelede önemli bir başarı elde etmişlerdir. **Dehşet**; “bir tehlike veya korkunç bir şey karşısında duyulan ürküntü, yıldı” (Türkçe Sözlük; 2011: 612) anlamına gelir. Erşat Hürmüzlü *Mavi Urbalılar* başlıklı romanında dehşet temasına şöyle başvurmuştur: “Ziyaretçi parmağıyla sus işareti yaptı” (Hürmüzlü; 2020: 32). “Ne yapıyorsun sen Nejdet ağabey. Dünya seni arıyor, her gün seni soruyorlar bizden. Nasıl böyle bir tehlikeye atarsın kendini? Nejdet güldü” (Hürmüzlü; 2020: 33). Bu alıntıdan anlaşıldığı üzere, *Mavi Urbalılar* romanının başkahramanı Nejdet Koçak, dikta rejiminin çeşitli emniyet güçleri tarafından aranmasına rağmen "Mavi Urbalılar"dan herhangi biri rejim tarafından tutuklandığı zaman kendisini birçok tehlikeye atarak üyeleri bizzat arayıp sormaktadır. **Demokrasi**; “halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimi, el erki, demokratlık (Türkçe Sözlük; 2011: 622) şeklinde Türk Dili Kurumu tarafında basılan *Türkçe Sözlük* adlı eserde açıklanmıştır. Mahir Nakip’e göre demokrasi: “yalnızca bir yönetim biçimi değil, aynı zamanda etik ve ontolojik bir eşitlik ilkesine dayanan bir varoluş anlayışıdır. Demokrasi insanın kendi kaderini belirleme hakkını tanıyan, özgür irade ve kolektif akıl temelinde yükselen bir hayat tarzı olarak şekillenir” (Şahsî Görüşme; 10 Şubat 2025). Aynı şekilde Mustafa Ziyâi de demokrasiyi “her ne kadar çoğunluğun iktidarı olsa bile azınlığın haklarının korunması” (Şahsî Görüşme; 26 Mayıs 2025) olarak vurgular. Eserde demokrasi temasına şöyle işleve alınmıştır: “Demokratik yollarla mücadelemiz yürüyecektir. Kim bilir buna rağmen ben dahil, içinizden birileri hayatını kaybedebilir. Ancak prensip ve inançlarımız bâki kalır. Biz gidersek yerimizi tutanlar çok olur. Ancak kaba kuvvetle mücadele edenlerin yerlerini tutanlar çok olmaz.” “Biz örnek olmalıyız. Peşimizden gelenler çoğaldıkça kökümüz kurumaz, fakat bunu temin etmek için inandırıcı, kendi kendimizle barışık ve sadık kalmaya çalışacağız ve özen göstereceğiz” (Hürmüzlü; 2020: 61) Yukarıdaki alıntıdan da anlaşılabacağı üzere, “Mavi Urbalılar” üyeleri farklı demokrasi ve sivil girişimler aracılığıyla hem Irak Türkmenlerinin haklarını savunmakta hem de gerektiğinde büyük fedakarlıklar yapmaya hazır bir duruş sergilemektedirler **Din**; “Tanrı’ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmak ve tapınmak” (Türkçe Sözlük; 2011: 668) anlamına gelir. Nejdet Koçak’a göre “hiçbir kimse dini inançlardan ötürü kınanmamalıdır. Dini eğitime de önem verilmeli, millete hizmet etmeyi şuurlu bir şekilde başarabilen din adamları” (Kasapoğlu; 2025: 107) yetiştirilmeli şeklinde vurgular. Diğer bir ifadeyle “İslam’da insanlar eşit, çeşitlilik, bereket, insan temel hakları kutsal ve zulüm yasak ise; Türkmen mücadelesi haklı ve doğrudur. Türkmen insanı, Türk töresine ve İslam ahlakına haiz” (Şahsî Görüşme; 26 Mayıs 2025) olmalıdır. Romanda, "Mavi Urbalılar" hareketinin üyelerinin dinsel inançları ve prensipleri romancı tarafından aşağıdaki şekilde kaleme alınmıştır: “Arkadaşlar, bizim hareketimiz uygar ve millî bir harekettir. İslam dini prensiplerine ve kabullerine inanırız, her türlü dini inanca da saygı gösteririz” (Hürmüzlü; 2020: 59). **Dikta**; edebî bağlamda "dikta", yalnızca siyasal bir baskı rejimini değil, bireyin düşünce ve ifade özgürlüğüne karşı yöneltilmiş her türlü zorlamayı, tahakkümü ve dayatmayı simgeler (Şahsî Görüşme; 19 Haziran 2025). Başka bir ifadeyle “hiçbir şart olmaksızın körü körüne uyulması gereken buyruk” (Türkçe Sözlük; 2011: 661)'a dikta veya despot denir. Romanlarda ya da şiirlerde

"dikta", çoğu zaman totaliter bir zihniyetin, baskıcı bir otoritenin ya da ruhu ezen bir düzenin metaforu (Şahsî Görüşme; 19 Haziran 2025) olarak kullanılır. *Mavi Urbalılar* başlıklı romanında Irak'ın iktidarının başında olan dikta rejimin halkına uyguladığı despot ve sert yönetimin güçlükleri romanda aşağıdaki şekilde anlatılmaktadır "Sizin koşuma hakkınız yok, diyor. "Siz susacaksınız ve ülkenin lideri ne diyorsa onu dinleyeceksiniz," demiş. Sorgulamada olan öğrenci sadece güldüğü için onu bırakmamış, ötekileri kızgın bir halde kovmuştu" (Hürmüzlü; 2020: 18). Yukarıdaki alıntıda da belirtildiği üzere, *Mavi Urbalılar* adlı romanda, diktatörlük rejiminin güvenlik güçleri ya da "diktacı" (Türkçe Sözlük; 2011: 661) olarak tanımlanan unsurlarının, boykot sonrası nezarete tutuklanan Irak Türkmen öğrencilerine yönelik psikolojik ve fiziksel baskı ve zorbalıkları detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. **Fedakârlık**; "bir amaca, bir emele ulaşmak için birçok sıkıntıya, üzüntüye, güçlüğe dayanmaya" (Türkçe Sözlük; 2011: 857) çalışmak anlamı verir. Başka bir ifadeyle Nejdî Koçak'a göre fedakârlık; "maneviyatçı insan fedakardır. Bu fedakarlığın anlamı ve lüzumunu, hayatlarını maddi hazlar peşinde sürdüren insanlar anlayamazlar. Onlar millet uğrunda, insanın canını bile feda etmesine akıl erdiremezler, sırrını anlayamazlar" (Kasapoğlu; 2025: 65-66). Hürmüzlü, *Mavi Urbalılar* romanında fedakârlık temasını şöyle kaleme almıştır. "Ağabey vallahi ben çözmeye hazırım. Bekçilere rüşvet verip içeri girerim bir gece, yani depo bölümüne. Dosyaların bulunduğu mekânı ateşe veririm. Biliyorum tabii ki hemen beni orada öldürecekler veya alıp sonradan idam edecekler. Ama konu çözülmüş olacak" (Hürmüzlü; 2020: 67). Yukarıdaki alıntıda da belirtildiği üzere, *Mavi Urbalılar* adlı romanda, "Hüsnü" isimli yardımcı erkek karakter, diktatörlük rejiminin güvenlik güçlerine ait dosya deposuna sızmayı ve buraya ateş açmayı planlamaktadır. Hüsnü, gerçekleştirmeyi tasarladığı bu fedakarlığın kendisini ölüme götüreceğinin bilincindedir; ancak buna rağmen, "Mavi Urbalılar" hareketi ve Irak Türkmenleri adına hayatını feda etmekten çekinmemektedir. **Grev**; "grev yapmak işi bırakmak" (Türkçe Sözlük; 2011: 990) anlamı verir. Bu tema, *Mavi Urbalılar* adlı romanında romancı tarafından şöyle okurlarına anlatılmaktadır: "Askeri istihbarat şefi: Bunu sade ve masum talepler olarak görmeyin. Bu taleplerin bir tanesi yerine getirilirse hiçbir ilde Baas partisinin ağırlığı kalmaz ve çözüme başlar. Bunun farkındasınız değil mi? dedi. Konu müzakere edildi, Suat öğretmen ve 15 arkadaşının üç gün içinde Kerkük'ü terk etmeleri zarureti tebliğ edilerek hepsinin güney illere sürülmesine karar verildi. Ayrıca İçişleri Bakanlığı'na gönderilecek bir rapor hazırlanması istendi. Raporda olayın bu kadar önemli olmadığını, bir hafta süren greve her okuldan ancak üç beş öğrencinin katıldığını, çoğunluğun Eğitim Müdürlüğü talimatlarına uyum gösterdikleri belirtilecekti. Hazırlanan raporun altına tüm katılımcılar imzalarını attılar" (Hürmüzlü; 2020: 44) Yukarıdaki alıntıdan da görüldüğü üzere, "Mavi Urbalılar" hareketinin üyeleri tarafından düzenlenen boykot ve Arapça eğitim grevleri belirli bir başarı elde etmiştir. Ancak bu başarı, despot rejimin baskıcı güçleri tarafından sert bir şekilde bastırılmıştır. Ayrıca, iktidara sunulan raporlarda gerçekler açıkça yansıtılmamış; sahada toplanan bilgiler ve talepler manipüle edilerek oluşturulan yanıltıcı bir rapor, Bağdat'taki merkezi yetkililere iletilmiştir. **İşkence**; "bir kimseye maddi veya manevi olarak yapılan aşırı eziyet. Düşüncelerini öğrenmek amacıyla birine uygulanan" (Türkçe Sözlük; 2011: 1225) eziyete; işkence denir. Bu tema, *Mavi Urbalılar* adlı romanda aşağıdaki şekilde okuyuculara aktarılmaktadır "Sorgu insan tahammülünü aşan işkenceler uygulanarak yapılıyor ve işkenceci tahkikçiler, kafalarında tasarladıkları senaryonun kabul ve itiraf edilmesini istiyorlardı. Sabah işkencelerine "parti" diye adlandırmıştı tutuklular. Her biri çağırılıp yaka parça götürüldüğünde "partiye gitti" diyorlardı. Türlü türlü işkenceler tutuklulara reva görülüyordu; işkence seansı tokatla başlar, falaka ile devam eder ve elektrik vermeye kadar iş ilerler" (Hürmüzlü; 2020: 26-27) Alıntıda belirtildiği gibi "Mavi Urbalılar" hareketinin üyelerinden bazıları, örneğin "İhsan, Sancar, Hüsnü, Reşit" despot rejiminin güçleri tarafından tutuklandıklarında hem psikolojik hem de türlü fiziksel işkenceye maruz kalmışlardır. Dahası, tutuklanan kişilere uygulanan işkenceler, gündüz ve gece zamanının şartlarına göre isimlendirilerek farklılık göstermiştir. **İnsanlık**; "toplum halinde bir kültür çevresinde yaşayan, düşünme ve konuşma yeteneği olan, evreni bütün olarak kavrayabilen, bulguları sonucunda değiştirebilen ve biçimlendirebilen" (Türkçe Sözlük; 2011: 1195) canlıdır. Hamdi Beşirli ise insanlığı şöyle vurgular; "edebî metinlerde insanın yalnızca biyolojik varlığı değil, onun vicdanı, merhameti, ahlâkı ve adalet duygusuyla yoğrulmuş manevi bir boyutunu ifade eder. Bir karakterin "insanlığını kaybetmesi" demek, onun erdemlerden uzaklaşması, içsel çöküş yaşaması anlamına gelir. Aynı zamanda "insanlık", zaman zaman kolektif bir vicdanı, ortak acıları ya da umutları temsil eder" (Şahsî Görüşme; 19 Haziran 2025). *Mavi Urbalılar* romanında insanlık temasını şöyle geçmektedir: "Geçen gün bana bir dostumuz soruyordu; bizim millî dinimiz şamanlıktı diye. Ona dedim ki millî din diye bir şey yoktur. Onun yerini insanlık yanında vicdan ve inanç almıştır. Bizim savunduğumuz tüm ahlaki değerleri İslamiyet'te bulmuştur dedelerimiz. Biz de bunu kabul ederek vicdanen rahatlamışız. Arkadaşlar, biz hiçbir zaman ırkçı ve faşist yönelişlere kaymadık.

Görüyorsunuz işte bizim hareketimiz toparlayıcı ve birleştirici bir akım olup mezhep, bölge farklılıklarını, diğer taraftan yerel, feodal yönelişleri de reddeder” (Hürmüzlü; 2020: 59) Üstteki alıntıda görüldüğü gibi *Mavi Urbalılar* adlı romanda başkahraman Nejdet Koçak, "Mavi Urbalılar" akımının üyelerine seslenirken, her şeyden önce insanlık temelinde davranmaları gerektiğini vurgular. İslam inancı doğrultusunda hareket ettiklerini, ırkçılık, faşistlik, mezhepçilik, bölgecilik gibi her türlü ayrımcılıktan uzak olduklarını ifade etmektedir. **Cesaret**; “yürekli, yiğitlik, göz pekliği” bir olan her türlü “güç veya tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendinde” (Türkçe Sözlük; 2011: 455) bulunduğu güvendir. Erşat Hürmüzlü; *Mavi Urbalılar* adlı romanında “cesaret” temasını şöyle işlemiştir; “Ziyaretçi parmağıyla sus işareti yaptı. Ne yapıyorsun sen Nejdet ağabey. Dünya seni arıyor, her gün seni soruyorlar bizden. Nasıl böyle bir tehlikeye atarsın kendini? Nejdet güldü.” “Yıllar sonra gülerdi Nejdet ağabeyleri: yüzde elli ihtimaller üzerinde durdum. Ya gelip sizi görüp gereken bilgileri alacaktım, ya da sizin düştüğünüz yeraltı zindanına ben de misafir olarak katılacaktım” (Hürmüzlü; 2020: 32-33). Bu paragrafta, başkahraman “Nejdet Koçak”ın öne çıkan bir cesaret örneği sergilediği görülür. Irak’ı yöneten dikta rejiminin her türlü baskısına rağmen, “Mavi Urbalılar” hareketinin üyelerinden biri olan “Sancar”ı ziyaret etmek için bizzat kendi canını tehlikeye atarak başkent Bağdat’ta tutuklu bulunduğu yere gitmiştir. **Kadın**; “analık veya ev yönetimi bakımından gereken erdemleri, becerileri” (Türkçe Sözlük; 2011: 1258) olan biridir. Kadın teması, Erşat Hürmüzlü *Mavi Urbalılar* adlı romanında birçok paragraflarında aşağıdaki şekillerde dile getirmektedir: “Nejdet cevap verdi: Toplumun yarısını teşkil eden kadınların büyük bir sorumluluğu vardır. İstikbal onların mülküdür. Ne kadar dinine, ahlakına ve kültürüne sahip çıkan kızımız varsa o kadar istikbalden emin olabiliriz” (Hürmüzlü; 2020: 54). “Dostlar, kadınların bu yürüyüşte yolları çok önemli, hatta kutsaldır. Çünkü onlardan çok beklentiler oluyor. Ancak zerrece yollarından dönmeyen kızlarımız vardır. Onlar da farkındadırlar ki, aile toplumun temelidir. Biz kadını, ailenin birleştirici harcı olarak görüyoruz, onların nesillerin yetişmesinde en etkin unsur olduğunu biliyoruz. Kadınlarımızın sosyal konumlarını korumamız gerekir, çünkü onlar bu harekette çifte rol oynuyorlar” (Hürmüzlü; 2020: 60), “Sakin, kadın-erkek ayrımcılığından bahsetmeyin. Bu davada nefer vardır, kız olsun erkek olsun aynı yolun yolcusudur bunlar” (Hürmüzlü; 2020: 53). Yukarıdaki alıntılardan anlaşılacağı üzere, *Mavi Urbalılar* adlı romanda başkahraman Nejdet Koçak, "Mavi Urbalılar" hareketinin veya akımının üyelerine seslenerek Irak Türkmen toplumunda kadının saygıdeğer yerini ve önemini açıklar. Ayrıca, kadın ile erkek arasında hiçbir şekilde ayrımcılığın yapılmaması gerektiğini vurgular ve kadınların üst makam veya görevlerde bulunabileceğini, hareketin destekçileri arasında yer alabileceklerini vurgulamaktadır. **Kandırmak**; “aldatmak, kanmasını sağlamak, inandırmak, ikna” (Türkçe Sözlük; 2011: 1296) etmek anlamına gelir. Erşat Hürmüzlü kaleme aldığı romanında kandırmak temasını şöyle işlemiştir: “Önce bu olay birkaç aklı evvel genç çocuğun duygusal bir eylemi olarak görülmüştü. Ancak gelen raporlar bunun tersini gösterdi. Bugün elimizdeki rapor işin vehametini gözler önüne sermiştir. Bu hareketlerin arkasında çok ustaca gizlenen ve tüm halkı saflarına çeken gizli bir teşkilat vardır. Bunu çökertmediğimiz takdirde bu isyanlar başka illere de sirayet edebilir” (Hürmüzlü; 2020: 41-42). Bu alıntıda belirtilen "Mavi Urbalılar" hareketinin üyeleri, despot rejime karşı kendilerini korumak için hem toplantıların hem de boykotların organizasyon aşamalarında rejim güçlerini yanıltmayı başarmışlardır. Üstelik, dikta rejimi ne bu hareketin içerisine sızmayı başarabilmiş ne de tutukladıkları üyelerden herhangi bir bilgi alabilmiştir. **Korkutmak**; “korkmasına yol açmak, korkutmak işi” (Türkçe Sözlük; 2011: 1483) anlamına gelir. Başka bir ifadeyle “bir kişiyi tehdit, baskı veya şiddet unsurlarıyla sindirme ve istenilen yönde davranmaya zorlama yöntemidir. Fiziksel, psikolojik veya sembolik” (Şahsî Görüşme; 26 Nisan 2025) olabilir. Korkutmak temasına romancı; *Mavi Urbalılar* adlı romanında şöyle başvurmuştur: “İl Emniyet Müdürü’nün başında bulunduğu konvoy ile Bağdat’a götürülürken, bir kamyonetin arka kısmına oturulurken sağ ve solunda makine tüfekli ikişer emniyet görevlisi bulunuyordu. Namlular Sancar’a çevrili idi, sanki her an kaçabilecek azgın bir suçlu vardı kamyonette” (Hürmüzlü; 2020: 19). Bu alıntıdan da anlaşılacağı üzere, Irak’ı yöneten diktatörlük rejimi, halk üzerinde korku ve yoğun endişe yaratmak amacıyla şehir içinde silahlı araç konvoyları dolaştırmaktadır. Ayrıca, bir kişi suçlu ya da suçsuz olduğuna bakılmaksızın yakalandığında, susmaya zorlanmakta ve silah namluları ona doğrultularak yalnızca tutuklanan birey değil, aynı zamanda toplum genelinin de sindirilmesi amaçlanmaktadır. **Kriz**; “herhangi bir yerde, toplumda, kurumda veya organda birdenbire ortaya çıkan fizyolojik bozukluk (Türkçe Sözlük; 2011: 1513) anlamına gelir. *Mavi Urbalılar* adlı romanda kriz teması şu şekilde işlenmiştir: “Kerkük Valisi başkanlığında kriz masası toplanmıştı. Gündemde Bağdat’ta Emniyet Genel Müdürü’nün İçişleri Bakanlığına sunduğu rapor vardı. Raporun birer sureti Askeri İstihbarat Şefliği, İrtica Faaliyetleriyle Mücadele Müdürlüğü, Siyasi İşler Müdürlüğü ve Kerkük Valiliğine gönderilmişti” (Hürmüzlü; 2020: 41). Metinde belirtildiği üzere, Irak’ı

yöneten otoriter rejim, Irak Türkmenlerin kültürel taleplerine yanıt vermek veya sivil boykot eylemlerini çözmek yerine, güce ve şiddete başvurmayı tercih etmiştir. Bu durum, Irak Türkmenlerinin demokratik sivil eylemlerinin silahla bastırılmasına neden olmuş, bazı kişiler tutuklanmış, diğerleri ise aileleriyle birlikte Irak'ın güneyindeki farklı şehirlere sürgün edilmiştir. **Kültür**; “bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin” (Türkçe Sözlük; 2011: 1558) bütününe kültür denir. “Mavi Urbalılar” akımı veya hareketinin lideri Nejdet Koçak’a göre kültür; “genel anlamıyla kültür, bilgiyi, inancı, sanatı, ahlakı, örf ve adetleri, ferdin mensup olduğu toplumun bir üyesi olarak kazandığı itiyat ve diğer maharetleri kapsayan bir bütündür” (Koçak; 2022: 43). *Mavi Urbalılar* adlı romanda kültür temasına şöyle başvurulmuştur: “Arkadaşlar, bizim hareketimiz uygar ve milli bir harekettir. İslam dini prensiplerine ve kabullerine inanırız, her türlü dini inanca da saygı gösteririz” (Hürmüzlü; 2020: 59). Pasajda da ifade edildiği üzere, Nejdet Koçak *Mavi Urbalılar* başlıklı romanında başkahraman olarak okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Eserde, başkahraman dinleyicilerine “Mavi Urbalılar” hareketinin kültür temelli, örgütlü bir sivil toplum oluşumu olduğunu ve bu hareketin herhangi bir kesime karşı olmadığını ayrıntılı biçimde açıklamaktadır. **Liderlik**; bir kişinin “önderlik görevi”ni (Türkçe Sözlük; 2011: 1586) üstlenmesi olarak tanımlanır. Lider ya da önder ise “bir partinin veya bir kuruluşun en üst düzeyde yönetimiyle görevli” (Türkçe Sözlük; 2011: 1585) şahıs olarak ifade edilir. Edebiyatçı Şemsettin Küzeci’ye göre liderlik, “bir grup ya da topluluğa başkanlık veya sorumluluk görevini alan kişiye liderlik görevi almıştır denilir. Bu toplu etkinliklerde yaygın bir konudur. Liderlik vasfına haiz olan kişi, grubu veya toplumu idare, motive ve ilham depolama rolünü oynar. Liderlik geniş kapsamlı bir görevdir. Sabır, bilgi, pratik zekâ, grup çalışmasını benimseyen gibi özellikler Lider kişi de ağır basar. Grubunun ve liderlik yaptığı topluluğa vizyonla bir strateji belirler. Bu strateji, hedeflere ulaşmanın güzergâhının çizilmesi” (Şahsî Görüşme; 13 Ocak 2025) anlamı verir. Erşat Hürmüzlü *Mavi Urbalılar* adlı romanında başkahramanı Nejdet Koçak’ı “barıştan ve sevgiden yana bir insandı. O gördüğü her insanı sever, kusurunu görmez, gördüğü yanlış işaretleri kendi hassasiyetine göre yorumlar ve karşısındakini haklı çıkarmaya” (Hürmüzlü; 2020: 6) çalışarak şeklinde tanımlar. Nejdet Koçak, “Mavi Urbalılar” hareketinde üstlendiği liderliğini şöyle anlatılmaktadır: “Nejdet ağabeyleri konuşmaya başlayınca herkes kulak asar ve suskunluk hâkim olurdu” (Hürmüzlü; 2020: 64). Alıntıda belirtildiği üzere, *Mavi Urbalılar* romanında başkahraman Nejdet Koçak, liderliğini yaptığı hareketin grup çalışmaları ve toplantıları sırasında üyelerine hitap ettiğinde, tüm katılımcılar büyük bir saygı ve dikkatle onu dinlemekte ve söylediklerine tam bir odaklanma ile kulak vermektedir. Bu durum, üyelerin kendilerine iletilen talimatları ve uyarıları eksiksiz yerine getirmelerini ve verilen görevleri titizlikle tamamlamalarını sağlamaktadır. **Manipülasyon**; “yönlendirme, seçme, ekleme ve çıkarma yoluyla bilgileri değiştirme” (Türkçe Sözlük; 2011: 1621) anlamı verir. Başka bir ifadeyle “bireylerin düşünce, davranış veya duygularını aldatıcı yöntemlerle kontrol etme veya yönlendirme sürecidir. Bilgi çarpıtma, yalan söyleme, duygusal baskı gibi yollarla yapılabilir” (Şahsî Görüşme; 26 Nisan 2025). *Mavi Urbalılar* romanında manipülasyon teması aşağıdaki şekilde işlenmektedir: “Konu müzakere edildi, Suat öğretmen ve 15 arkadaşının üç gün içinde Kerkük’ü terk etmeleri zarureti tebliğ edilerek hepsinin güney illere sürülmesine karar verildi. Ayrıca İçişleri Bakanlığına gönderilecek bir rapor hazırlanması istendi. Raporda olayın bu kadar önemli olmadığını, bir hafta süren greve her okuldan ancak üç beş öğrencinin katıldığını, çoğunluğun Eğitim Müdürlüğü talimatlarına uyum gösterdikleri belirtilecekti. Hazırlanan raporun altına tüm katılımcılar imzalarını attılar” (Hürmüzlü; 2020: 44). Alıntıda görüldüğü üzere, romanda Irak Türkmenlerinin kültürel ve anadilde eğitim haklarını kazanmak amacıyla Kerkük İli’ndeki eğitim kuruluşlarında gerçekleştirdikleri sivil boykot eylemi, dikta rejiminin zorba müdahalesiyle bastırılır. Üstelik, başkent Bağdat’ta hazırlanan raporlarda gerçekler manipüle edilerek, Irak Türkmenlerinin sivil boykotuna dair, “her okuldan ancak üç beş öğrencinin” (Hürmüzlü; 2020: 44) katıldığı şeklinde bir açıklama yapılır. **Milliyetçilik**; “maddi ve manevi açılardan millet ve ülkesinin çıkarlarını her şeyin üstünde tutma anlayışı, ulusçuluk, ulusalcılık, nasyonalizm” (Türkçe Sözlük; 2011: 1684) anlamına gelir. Başka bir ifade ile “kendi milletinden olana doğru yönde yaranmak” (Şahsî Görüşme; 27 Mayıs 2025). Akademisyen Mehmet Kaplan’a göre milliyetçilik” sadece bir ideoloji değil, bir yaşayış ve bir duyuş tarzı”dır (Türkçe Sözlük; 2011: 1684). *Mavi Urbalılar* adlı romanda başkahraman “Nejdet Koçak” (Hürmüzlü; 2020: 66) tarafından “Mavi Urbalılar” akımı veya hareketinin üyelerine “Milliyetçik” kavramı şu şekilde açıklanmaktadır: “Arkadaşlar, milliyetçilik milletin her ferdini sevmekten geçer. Davaya ihanet edenlerin dışında herkesin eli sıkılır. Birileri kıskançlık için, hırs için veya gösteriş, sevdasına kapıldığı için sanki toplumumuzda çatlaklar yaratabiliyormuş gibi görünebilir. Biz tutkal görevini üstlenelim” (Hürmüzlü; 2020: 66). Alıntıda ifade edildiği üzere, *Mavi Urbalılar* romanındaki başkahraman “Nejdet Koçak” (Hürmüzlü; 2020: 66), milliyetçilik kavramı çerçevesinde bir milliyetçinin hangi saygıdeğer, sevgi ve ilkelere bağlı olması

gerektiğini, "Mavi Urbalılar" hareketinin üyelerine dile getirmektedir. **Misyon**; "görev, amaç, dinsel, bilimsel veya diplomatik bir görev yüklenmiş kimselerden oluşan" (Türkçe Sözlük; 2011: 1691) kuruludur. *Mavi Urbalılar* adlı romanında misyon temasını bu şekilde ele almıştır: "Dr. Salih anlatmaya başladı: Arkadaşlar geçen görüşmemizde Nejd det kardeşimizin anlattıklarını hatırlıyorsunuz. Hatırlatmam gerekirse Nejd det, benim bir rüya var, demişti. Bu rüya aslında bizim beka meselemizdir. Bunu için bazı önlemler almamız lazım. Toplumumuzun kültürü, sağlığı ekonomik yeterliği ve aydınlatılması elzemdir" (Hürmüzlü; 2020: 46). Alıntıda da belirtildiği üzere, romancı bu temayı hem bireyler hem de toplumsal dinamikler üzerindeki olumlu etkileriyle ele almayı tercih etmiştir. Romanın çeşitli bölümlerinde "misyon" kavramı, "Mavi Urbalılar" hareketinin üyelerinin hedefleri ile toplumun beklentileri arasında kurulan bağın bir temsilcisi olarak ön plana çıkar. Erşat Hürmüzlü, bu temayı işlerken sorgulayıcı bir anlatım tekniği kullanarak okuyucunun düşünsel katılımını teşvik etmiş ve böylece eserin tematik derinliğini artırmıştır. **Müjde**; veya "muştı, sevindirici haber verileceği zaman söylenen" (Türkçe Sözlük; 2011: 1724) bir söze denir. *Mavi Urbalılar* adlı romanda müjde teması şöyle ele alınmıştır: "Hafif bir gülümseme ile Kerkük'ün Korya yakasının her üç mahallesini dolaşarak kendi deyimiyle "emanetleri" dağıtırdı. İki katlı bir binanın önüne geldiğinde çantasından bir kartpostal çıkarmış zili çalıyordu. İkinci katın mahalleye bakan penceresinden genç bir kızın başı görüldü. Kim o? Fahri, kıs kıs güldü. Bir müjde vereceğinin farkında idi. Haber bekleyen ailelerin bir an önce öğrenmesini istediği haberleri kartpostalların arkasını okuyarak acele bildirimde bulunurdu. Korya sakinleri buna alıştı. Hiç kızmaz, hatta bazen verdiği haberlere sevinerek kendisine tatlı ikramında bulunurlardı." "Anne koş, Fahri amca bek ne diyor. Kardeşim mezun olmuş, çok yakında geliyor" (Hürmüzlü; 2020: 12-13). Yukarıdaki alıntıda görüldüğü gibi müjde teması, romandaki şahısların yaşadığı dönüşüm süreçleri içinde, umut ve yenilik getiren olumlu olaylarla sıkça kendini gösterir. Roman boyunca, müjde teması, bireysel ve toplumsal açıdan ilerlemenin habercisi olarak dikkat çeker ve metnin genel atmosferine olumlu bir katkı sağlar. Özellikle romandaki başkahraman Nejd det Koçak, Ankara Üniversitesi'nde Ziraat Mühendisliği alanında doktora unvanını kazandığında, bu önemli akademik başarısını, Kerkük'e dönüş kararını ve dönüş tarihini bir mektupla hem ailesine hem de "Mavi Urbalılar" grubunun üyelerine müjdelemektedir. Bu sahne, karakterin hem bireysel hem de toplumsal sorumluluk bilincini yansıtan anlamlı bir anlatı örneği olarak öne çıkmaktadır. **Örgütçülük**; "insanları veya işleri örgütlü duruma getirmek, teşkilatlandırmak. Herhangi bir amacı gerçekleştirmek için insanları bir araya getirmek" (Türkçe Sözlük; 2011: 1858) organize etmektir. Bu temayı, Erşat Hürmüzlü romanında şöyle ele almıştır: "Arkadaşlar, biz hiçbir zaman ırkçı ve faşist yönelişlere kaymadık. Görüyorsunuz işte bizim hareketimiz toparlayıcı ve birleştirici bir akım olup mezhep, bölge farklılıklarını, diğer taraftan yerel, feodal yönelişleri de reddeder" (Hürmüzlü; 2020: 59). Bu alıntıda görüldüğü gibi *Mavi Urbalılar* romanındaki başkahraman "Nejd det Koçak"ın liderliğinde organize edilen "Mavi Urbalılar" akımının üyeleri, izlenmesi gereken yolu ve benimsenen çizgiyi son derece açık bir şekilde dinleyicilerine aktarmaktadır. **Paradoks**; "aykırı düşünce. Çelişki, düşünceler arasında tartışmaya açık, kesin bir yargı içermeyen karşıtlık" (Türkçe Sözlük; 2011: 1885). Başka bir ifadeyle "paradoks, görünüşte çelişkili ama derinlemesine incelendiğinde anlamlı veya hakikat içeren durumlardır. Toplumda sıklıkla "ikiyüzlülük" veya "çifte standart" (Şahsî Görüşme; 26 Nisan 2025) şeklinde kendini gösterebilmektedir. Erşat Hürmüzlü, *Mavi Urbalılar* adlı romanında paradoks temasını Irak'ı yöneten diktatörlük döneminin en belirgin örneği üzerinden işlemiştir: "Sançar siyasi şubeden salıverildiğinde, üçüncü defa yedek subay olarak ordu hizmetine çağırılmıştı. Gitmeyene idam hükmü uygulanırdı. Kendisine ve dostlarına aylarca işkence yapan devlete hizmet etmek için göreve koşmalıydı" (Hürmüzlü; 2020: 34). Alıntıda da ifade edildiği üzere, Irak'ı yöneten diktatörlük rejiminin baskıcı uygulamaları, diğer halklarda olduğu gibi Irak Türkmenlerini de hedef almakta; çeşitli bahaneler, iftiralar veya devlete karşı işlendiği iddia edilen suçlamalarla tutuklayarak onları karanlık zindanlarda çürümeye mahkûm etmektedir. Şanslı görünen bazı bireyler serbest bırakılmış olsa da, gerçek anlamda özgürlükten yoksun kalmaktadırlar. Zira bu kişiler, serbest bırakıldıktan hemen sonra tekrar askere alınarak Irak-İran Savaşı'nın ön cephelerine gönderilmektedir. Bu çelişkili ve baskıcı uygulama, romanda "Sancar" karakteri (Hürmüzlü, 2020: 34) üzerinden çarpıcı bir biçimde yansıtılmaktadır. **Performans**; *Türkçe Sözlük*'e göre "başarım" (Türkçe Sözlük; 2011: 1913) anlamına gelir. Başka bir ifadeyle "performans, yalnızca eylemin dışı vurması değil, öznenin varoluşunu sahnede sınama biçimi olarak da anlaşılabilir. Performans, öz ile görünüş arasındaki ayrımı sorgulayan bir alandır veya olanla olması gereken arasındaki olumlu farktır, çünkü yapılan, sergilenen ve algılanan arasında kurulan ilişki, gerçeklik ile temsil arasındaki sınırları muğlaklaştırır" (Şahsî Görüşme; 10 Şubat 2025). Performans temasını *Mavi Urbalılar* adlı romanında şöyle işlemiştir: "Göze çarpmadan ayrı ayrı yollardan dağılmaya başladılar. Yolsa Emire, yanındaki arkadaşına döndü ve alçak bir

sesle dedi ki: Ben dememiş miydim sana, kim performans gösterirse Sancar ağabey onu Nejdet ağabey ile tanıştıracak. İnşallah başka dostlarımız da buna layık olurlar” (Hürmüzlü; 2020: 56). “Başka bir evde toplanmışlardı tam bir hafta sonra. Bu sefer aralarında kızlardan kimse yoktu. Bunlar çok daha tecrübeli, kimi lise sonda, kimisi fakülte öğrencisi, kimi de Sancar gibi üniversiteyi epeyidir bitirenlerdendir” (Hürmüzlü; 2020: 58). Yukarıdaki alıntıda bahsedildiği üzere "Mavi Urbalılar" akımı veya hareketinin üyeleri arasında belirli bir performans gösteren ve çalışkanlıklarıyla öne çıkan üyeler, organizasyondaki arkadaşlarının desteğiyle ödüllendirilir. Bu ödül, liderleri “Nejdet Koçak” ile yakından tanışma fırsatı sunularak, “Sancar” adlı karakter aracılığıyla gerçekleştirilir. Böylece liderle yüz yüze görüşme fırsatı yakalanır ve bu görüşme, diğer “Mavi Urbalılar” üyeleri arasında büyük bir coşku ve motivasyon kaynağı olarak kabul edilir. **Proje;** “gerçekleştirilmesi istenen tasarı” (Türkçe Sözlük; 2011: 1947) anlamı verir. *Mavi Urbalılar* adlı romanda proje teması şöyle ele alınmıştır: “Nejdet ağabey nelere dikkat çekti, tek tek görüşelim dedi öğretmen olan üye. Salih bey anlatmaya başladı: Beş projenin her biri hayati ehemmiyettedir” (Hürmüzlü; 2020: 47). Bu alıntıda görüldüğü gibi romandaki başkahraman “Nejdet Koçak”, diğer “Mavi Urbalılar” akımı veya hareketinin üst düzey yedi üyesiyle bir araya geldiğinde, Irak Türkmen toplumunun kalkınmasını sağlayacak yararlı büyük bir proje taslağı hazırlar. “Nejdet Koçak”ın liderliğinde ve bu seçkin yedi kişinin desteğiyle “yayinevi, medya, hastane, tarım, okul” gibi alanlarda kalkınma projelerinin hayata geçirilmesi hedeflenmektedir. **Reddetmek;** *Türkçe Sözlük*’e göre “verilen veya yapılması istenen bir şeyi kabul etmemek, geri çevirmek (Türkçe Sözlük; 2011: 1969) anlamına gelir. Erşat Hürmüzlü, *Mavi Urbalılar* adlı romanında reddetme temasını şu şekilde ele almıştır: “Arada üç ay geçmişti. İçişleri Bakanlığından, Bakanın imzasıyla bir yazı geldi. Yazıda dernekler yasasının bir maddesi uyarınca Kerkük Kültür Kulübü talebinin reddedildiği söyleniyordu. Bahsi geçen yasa maddesi aynen şöyle idi: “Dernek kuruluşu için, gayesinin meçhul olmaması, gizli olup aleni perde arkasında gizli gayeler gütmemesi gerekir” (Hürmüzlü; 2020: 49-50). Alıntıda vurgulandığı üzere "Mavi Urbalılar" akımı veya hareketi, Irak Türkmen toplumu için sivil kültür kulübü kurmak amacıyla ülke anayasası ve yasalara uygun bir şekilde başvuruda bulunmuş olmasına rağmen, Irak’ı yöneten dikta rejim çeşitli uydurma gerekçelerle bu başvuruyu reddetmiştir. Bu durum, dikta rejiminin Irak Türkmen toplumu da dahil olmak üzere ülkenin diğer halkları üzerinde gerileme politikaları uygulayarak gelişimi engelleme hedefine ulaşma çabasını açıkça göstermektedir. **Sabotaj;** “baltalama, yıkmak, tahrip etmek, kullanılır durumdan” (Türkçe Sözlük; 2011: 1997) çıkarmak anlamına gelir. Bahsi geçen tema, "Mavi Urbalılar" adlı romanda şöyle geçmiştir: “Emniyet müdürü açıklamaya başladı: Evvelsi gün akşam üzeri, Başkomiser İbrahim Cemal müdüriyete gelmiş, nöbetçi subayları çağırmış. Elinde mühürlü bir yazı varmış. Okumuşlar, Tüm Mavi Urbalılar teşkilatı şüphelilerinin dosyalarının karton kutulara konması ve Bağdat’a götürülmek üzere kendisine teslim edilmesini isteniyordu.” “Bir buçuk saat sürmüş bu iş. Hatta kapıdaki bekçileri de yardıma çağırmışlar. Koliler, getirmiş olduğu bir arabaya yüklenmiş ve hepsini selamlayarak oradan ayrılmış. Ayrılınca tuhaf bir söz de söylemiş ki niçin söylendiğini anlamamışlar. Şimdi vuzuha kavuştu. Onlara: “Mavi Urbalıların selamıyla”, diye el sallamış. Başkomiserden bir eser yok. Kayboldu. Ne bilelim ki İbrahim Cemal de Mavi Urbalı imiş” (Hürmüzlü; 2020: 71-72) Yukarıdaki alıntıda da ifade edildiği üzere, Mavi Urbalılar hareketine “Başkomiser İbrahim Cemal”ın (Hürmüzlü, 2020: 71) gizlice üye olduğu belirtilmektedir. Bu çerçevede, Kerkük İli Emniyet Müdürlüğü tarafından söz konusu harekete ilişkin toplanan bilgi, belge ve raporlar doğrudan kendisine ulaştırılmıştır. Ancak Başkomiser İbrahim Cemal, eline geçen tüm belgeleri imha etmiş ve bu evrakların kaybolmasına neden olmuştur. Bu gelişme üzerine, Bağdat’tan Kerkük’e gönderilen soruşturma heyeti, hem Başkomiser İbrahim Cemal hakkında hem de ortadan kaybolan, sabotaja uğradığı düşünülen Mavi Urbalılar belgeleriyle ilgili incelemelerde bulunmuş ve açıklamalar talep etmiştir. **Sevinç;** *Türkçe Sözlük*’e göre “istenilen veya hoş giden bir şeyin olmasıyla duyulan” (Türkçe Sözlük; 2011: 2081) coşkudur. Sevinç teması, *Mavi Urbalılar* başlıklı romanda şöyle paragraflarda öne çıkmaktadır: “Emire çok sevinçli idi: Gerçekten mi ağabey, gerçekten mi? diye sevincini beyan ediyordu. Ben söylemiştim bizimkilere, günü gelir Sancar ağabey bizi Nejdet ağabey ile görüştürecektir. O sizin kendinizi iyi yetiştirmenize bağlıdır, diyordum. Demek o gün geldi, öyle mi? ilgi gösterme. Ertesi gün (7) kızlar sanki bir düğüne gidiyorlarmış gibi teker teker, Kerkük Lisesi arkasındaki eve gelemeye başladılar. Nejdet ağabey de orada idi, her biriyle ayrı ayrı ilgilendi” (Hürmüzlü; 2020: 52). Yukarıdaki alıntıda belirtildiği gibi “Mavi Urbalılar” akımı veya hareketi içerisindeki lise öğrencisi üyeler arasında çalışkan, özverili ve yüksek performans sergileyen üyeler, liderleri Nejdet Koçak ile yüz yüze görüşme fırsatıyla ödüllendirilecektir. Bu yaklaşım, üyeler arasında hem sağlıklı bir rekabet ortamı oluşturmakta hem de büyük bir mutluluk kaynağı sağlamaktadır. **Sır;** “varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen, gizli kalan, gizli tutulan” (Türkçe Sözlük; 2011: 2097) şey, haber, bilgi vs. anlamına gelir. Erşat

Hüzmüzlü, *Mavi Urbalılar* adlı romanında sır temasını derinlemesine işleyerek şöyle ele almıştır. “Nejdet yavaş yavaş konuşmaya başladı. Merak etme Mustafa. O konuşmaz. Mavi Urbalılar hayatları pahalısına olsa da ser verir sır vermezler. Mustafa ferahlandı. Zaten ondan sonra kimse tutuklanmadı ağabey, dedi” (Hürmüzlü; 2020: 15). Bu alıntıda belirtildiği üzere *Mavi Urbalılar* akımı veya hareketinin üyelerinden biri olan “Sancar”, dikta rejiminin güvenlik güçleri tarafından yakalandığında hem lideri hem de diğer üyeleri, “Sancar”ın herhangi bir bilgi sızdırmayacağı konusunda tam bir güvenden emindir. Bu durumun temelinde, “Mavi Urbalılar”ın prensiplerinden biri olan, akım veya hareket ve üyeleri hakkında bütün bilgilerin sır olarak saklanması ve kesinlikle dışarıya verilmemesi anlayışı yatmaktadır. **Suçlamak;** *Türkçe Sözlük*’e göre herhangi “bir kimsenin herhangi bir suç işlediğini öne sürmek” (Türkçe Sözlük; 2011: 2166) itham etmektir. Bu tema *Mavi Urbalılar* adlı romanında şu şekilde ele alınmaktadır. “Ziya çok kızgındı. Mustafa’nın evindeki haftalık görüşmeleri devam ediyordu. O gün bir lise öğrencisinin tutuklandığını ve İl Emniyet Müdürlüğünde, Aksi İbrahim çok sert mizaçlı olduğu için ona bu lakabı takmışlardı. İbrahim bu genç çocuğu alıkoymuş, ötekileri serbest bırakmıştı. Suçları Beyat Kahvesi’nde oturup imalı bir şekilde Türkçe konuşmaktı” (Hürmüzlü; 2020: 18). Alıntıda görüldüğü üzere, Irak’ı yöneten dikta rejimi, Irak Türkmen lise öğrencileri aralarında Türkçe konuşmayı bir tehdit unsuru olarak görmüştür. Çayhane veya kahvehanelerde Türkçe konuşmak en basit suçlardan biri sayılmış ve rejim güçleri tarafından ciddi karşılıklarda bulunulmuştur. Örnek olarak “Beyat Kahvesi”nden (Hürmüzlü; 2020: 18) alınarak tutuklanan bazı Türkmen lise gençleri, nezarete “Başkomiser İbrahim Cemal”in (Hürmüzlü, 2020: 71) sert tutumuna tanıklık etmişlerdir. Bu nedenle onu küçümseyen bir yaklaşım sergileyerek “Aksi İbrahim” (Hürmüzlü; 2020: 18) lakabını takmışlardır. **Senaryo;** “bir olayı başka bir yöne, bir amaca ulaştırmak için uydurulan” (Türkçe Sözlük; 2011: 2065) yalana denir. Başka bir ifadeyle “olayların önceden planlandığı, kurguya dayalı ve çıkar amaçlı olarak toplum üzerinde oynanan oyunları ifade eder. Siyasi komplolar, toplumu yönlendirme planları bu kapsamdadır (Şahsî Görüşme; 26 Nisan 2025). Senaryo temasına Erşat Hürmüzlü romanında şöyle başvurmuştur: “Sancar, Hüsnü ve Reşit nerdeyse her gün ayrı saatlerde sorguya alınıyor. Sorgu insan tahammülünü aşan işkenceler uygulanarak yapılıyor ve işkenceci tahkikçiler, kafalarında tasarladıkları senaryonun kabul ve itiraf edilmesini istiyorlardı.” “Sabah işkencelerine “parti” diye adlandırmıştı tutuklular. Her biri çağırılıp yaka parça götürüldüğünde “partiye gitti” diyorlardı. Türlü türlü işkenceler tutuklulara reva görülüyordu; işkence seansı tokatla başlar, falaka ile devam eder ve elektrik vermeye kadar iş ilerler” (Hürmüzlü; 2020: 26-27). Alıntıda bahsedildiği gibi Irak’ta hüküm süren dikta rejimi tarafından uydurma senaryolarla tutuklanan “Sancar, Hüsnü, Reşit” gibi Irak Türkmen gençleri, nezarete insan aklının almayacağı işkencelere maruz kalmışlardır. Bu zulüm, rejim gardiyanları için adeta bir tür eğlenceye dönüştürülmüş ve fiziksel işkencelere farklı isimler verilerek sistematik şekilde uygulanmıştır. Fiziksel işkence, bilindiği üzere insan haklarına aykırıdır ve yasaklanmıştır. Ancak diktatörlük rejimlerinde, elektrik kullanılarak yapılan işkenceler dahi tutuklulara uygulanabilmektedir. **Küçüklük;** “insana yakışmayacak, insanın değerini azaltacak davranış” (Türkçe Sözlük; 2011: 1553) davranıştır. Küçüklük teması *Mavi Urbalılar* başlıklı romanında şöyle geçer: “Emniyet müdürü: Bunu Türkmenler de sevmezdi. Kendilerine yakın olmadığı için Aksi İbrahim diye küçümseledir” (Hürmüzlü; 2020: 71). Bu alıntıda da ifade edildiği üzere, “Başkomiser İbrahim Cemal” (Hürmüzlü, 2020: 71), Irak’ı yöneten diktatörlük rejiminin güvenlik birimlerinde görev yapmasına rağmen, ne rejim güçleri arasında tam anlamıyla güvenilen ve benimsenen bir figür olabilmiş ne de halkı ve mensubu olduğu millet nezdinde saygı duyulan bir konuma erişebilmiştir. Bu durum, karakterin iki taraf arasında sıkışmış ve aidiyet krizine sürüklenmiş bir portre çizdiğini göstermektedir. Toplum tarafından bir tür küçümsemeye maruz bırakılan “Başkomiser İbrahim Cemal”e bu durumdan ötürü “Aksi İbrahim” lakabı takılmıştır. **Sürgün;** “ceza olarak bir yere sürmek” (Türkçe Sözlük; 2011: 2185) anlamına gelir. Başka bir ifadeyle “yalnızca fiziksel bir yer değiştirme değil, varoluşsal bir kopuştur; ferdi köklerinden, aidiyetinden ve anlam dünyasından zorla uzaklaştırılmasıdır. Bu durum, insanın mekânsal olarak yabancılaşmasının ötesinde, ontolojik bir yalnızlığı ve kimlik krizi yaratır. Sürgünde dünya, tanıdık olmaktan çıkar. Bu kopuş, ferdi hem özgürleştirebilir hem de parçalayabilir: Bazıları için sürgün, yeni anlamların ve bakış açılarının doğduğu bir içgörü zeminiyken, diğerleri için kimliğin dağılmasına ve aidiyetin yitimine işaret eder. Sürgün bu yönüyle, insanın hem dışarıda bırakılma hem de kendini yeniden kurma potansiyeliyle yüklü, trajik ama dönüştürücü bir varoluşsal” (Şahsî Görüşme; 10 Şubat 2025) durumudur. Bu tema, *Mavi Urbalılar* romanında şöyle dile getirilmiştir: “Askeri istihbarat şefi... Konu müzakere edildi, Suat öğretmen ve 15 arkadaşının üç gün içinde Kerkük’ü terk etmeleri zarureti tebliğ edilerek hepsinin güney illere sürülmesine karar verildi. Ayrıca İçişleri Bakanlığı’na gönderilecek bir rapor hazırlanması istendi. Raporda olayın bu kadar önemli olmadığını, bir hafta süren greve her okuldan ancak üç beş öğrencinin katıldığını, çoğunluğun Eğitim

Müdürlüğü talimatlarına uyum gösterdikleri belirtilecekti. Hazırlanan raporun altına tüm katılımcılar imzalarını attılar” (Hürmüzlü; 2020: 44)Yukarıdaki alıntıda görüldüğü üzere, Irak’ı yöneten dikta rejimi, Irak Türkmenlerinin anadilinde eğitim ve kültürel haklar elde etmek amacıyla başlattığı sivil boykotları zorbalıkla bastırmıştır. Dikta rejim, sivil boykot talepleri dikkate alıp değerlendirmek yerine, boykota katılan ve imza atan öğretmenleri cezalandırmış, ardından onları ana diyarından uzaklaştırıp Irak’ın güneyindeki çeşitli şehirlere sürgün etmiştir.**Süre;** herhangi bir “olayın başı ile sonu arasında geçen zaman parçası, zaman aralığı, zaman” (Türkçe Sözlük; 2011: 2183) dilimlerine süre veya müddet denir. Bu tema *Mavi Urbalılar* adlı romanında şöyle geçer: “Vali sormuştu: Üç gün içinde bu talepler yerine getirilmezse Öğretmenler Sendikası yönetiminden istifa edeceklerini ve hiçbir sorumluluğu kabul etmeyeceklerini söylüyorlar” (Hürmüzlü; 2020: 43). Alıntıda belirtildiği üzere, Irak Türkmenleri anadilde eğitim ve kültürel haklarını kazanmak amacıyla sivil boykot eylemine başvurmuş, bu süreçte meşru taleplerini Irak’ı yöneten dikta rejime iletmışlerdi. Ancak dikta rejim, taleplerini dikkate almayarak sivil boykotları zorbalıkla bastırmış ve birçok Irak Türkmeni de çeşitli güney şehirlerine sürgün etmiştir.**Şiddet;** “kaba, sert davranmak, bir hareketten doğan” (Türkçe Sözlük; 2011: 2223) güçtür. Edebiyatçı Kemal Beyatlı’ya göre şiddet “insanın hoş karşılanmayan” (Şahsî Görüşme; 27 Mayıs 2025) tarafıdır. Başka bir ifadeyle “şiddet, yalnızca fiziksel zararın uygulanması değil, aynı zamanda bir anlam, düzen ya da kimliğin dayatılması yoluyla ferdin özgürlüğüne yönelen bir ihlal biçimi olarak da ele alınır. Şiddet, iktidarın değil, iktidarsızlığın işaretidir; zira ikna yerine zorlama kullanan her yapı, otoritenin zayıflığını açığa vurur. Bir başka açıdan şiddeti yalnızca doğrudan saldırıda değil, sembolik ve sistemik yapılar içinde de teşhis eder” (Şahsî Görüşme; 10 Şubat 2025). Diğer ifadeyle “şiddet edebî metinlerde sadece fiziksel saldırıyı değil; psikolojik, dilsel, kültürel ya da yapısal baskı biçimlerini de kapsayan çok katmanlı bir kavramdır. Yazarlar ve şairler, şiddeti bir düzenin çöküşüne, insan ruhunun parçalanışına ya da iktidar ilişkilerinin en çarpıcı tezahürüne işaret etmek için kullanırlar (Şahsî Görüşme; 19 Haziran 2025). Bu tanımlardan hareket ederek şiddet teması, *Mavi Urbalılar* adlı romanında şöyle geçer:“Sancar, Hüsnü ve Reşit nerdeyse her gün ayrı saatlerde sorguya alınıyor. Sorgu insan tahammülünü aşan işkenceler uygulanarak yapılıyor ve işkenceci tahkikçiler, kafalarında tasarladıkları senaryonun kabul ve itiraf edilmesini istiyorlardı.” “Sabah işkencelerine “parti” diye adlandırmıştı tutuklular. Her biri çağırılıp yaka parça götürüldüğünde “partiye gitti” diyorlardı. Türlü türlü işkenceler tutuklulara reva görülüyordu; işkence seansı tokatla başlar, falaka ile devam eder ve elektrik vermeye kadar iş ilerler” (Hürmüzlü; 2020: 26-27)Yukarıdaki alıntıda ifade edildiği üzere, Irak’ta dikta rejim tarafından tutuklanan Irak Türkmenlerine yalnızca temel insan hakları ihlalleri değil, aynı zamanda ağır fiziksel ve psikoloji işkenceler de uygulanır. Bu işkenceleri gerçekleştiren gardiyanlar ise yaptıkları zulmü bir tür eğlence olarak değerlendirmektedir.**Şok;** *Türkçe Sözlük*’e göre “ani bir değişiklik sonucunda ortaya çıkan” (Türkçe Sözlük; 2011: 2229) şaşkınlıktır. Başka bir ifadeyle “insanoğlunun bir olay karşısında beklemediği haber sonucu şok olması, hayret etmesi, yani tahmin edilmeyen bir sonuca karşı verilen veya hissedilen tepkiye” (Şahsî Görüşme; 13 Ocak 2025) şok denir. Erşat Hürmüzlü, şok temasını eserinde şöyle ele almaktadır: “Pazartesi günü Kerkük İl emniyeti bir şok yaşandı. Cumartesi Bağdat’a gönderdikleri acil telgrafta, beklenen öğrenci boykotunun, emniyet güçlerinin hazırlıkları ve uyanık davranması sayesinde tam bir başarısızlıkla sonuçlandığını, tüm okullarda öğrenimin normal seyrettiğini ve tüm öğrencilerin ve velilerinin hükümete ve partiye sadakat gösterdiklerini bildiriyordu” (Hürmüzlü; 2020: 40). Bu paragrafta belirtildiği üzere, Irak’ı yöneten dikta rejim ve güçleri, başkent Bağdat’a gönderdikleri yazılara dayanarak Irak Türkmenleri’nin sivil boykotlarının yapılmayacağını belirtmişlerdir. Ancak, Irak Türkmenleri bu boykotları titizlikle ve gizli bir şekilde organize ederek cumartesi yerine pazartesi günü gerçekleştirmiştir. Bu durum, Kerkük’teki tüm dikta rejim güçlerini büyük bir şaşkınlığa uğratmıştır.

Talep; “bir kimseden bir şeyi yapmasını veya yapmamasını isteme, dileme, istem” (Türkçe Sözlük; 2011: 2254) veya istek anlamına gelir. Romancı Erşat Hürmüzlü, *Mavi Urbalılar* romanında talep temasını aşağıdaki şekilde kaleme almıştır:“Muhtırayı eksiksiz olarak imzalamışlar. Devamla: Bu muhtırayı Kerkük Valisi, Sosyalist Arap Baas Partisi Şubesi, Kerkük Emniyet Müdürü, Öğretmenler Sendikası- Merkez Teşkilatı, Kerkük Eğitim Müdürlüğü ve Bağdat’ta İnsan Hakları Cemiyeti Genel Merkezine göndermişlerdir. Talepler, Türkmenlere verilen kültürel hakların gözden geçirilip gerçek temsilcilerine iade edilmesi, Türkçe tedrisat yapan ve son zamanlarda kapatılan okulların tekrar açılması, il dışına tayini çıkan okul müdürlerinin, müdür yardımcılarının ve öğretmenlerin derhal Kerkük’e iade edilmeleri, son öğrenci krizine sebep olanların yargılanması ve cezalandırılması istiyorlar” (Hürmüzlü; 2020: 42-43).Irak Türkmenleri, yukarıdaki alıntılarda belirtildiği üzere, anadilde eğitim, kültürel haklar ve temsil gibi meşru sivil hak taleplerini uygar bir şekilde Irak’ı yöneten yetkililere ve uluslararası kuruluşlara bile iletmışlerdir.**Tanımlazlık;** “tanımama durumu.

Tanımazlıktan gelmek bir kimseyi tanıdığı hâlde tanıımıyormuş gibi” (Türkçe Sözlük; 2011: 2261) davranmaktır. Bu tema, *Mavi Urbalılar* başlıklı romanda bu şekilde ele alınmaktadır: “Sancar sanki hiç beklemediği bir olay olduğu gibi: Ah.. Siz Türkmen misiniz? Nerelisiniz? Diye söze başladı. Sançar mesajı almıştı. Demek ki İhsan, sorguda Sancar’ı tanımadığını söylediğini ima ediyordu” (Hürmüzlü; 2020: 24). Bu alıntıda belirtildiği üzere, “Sancar” ile “İhsan” adında iki arkadaş, nezarete birbirlerini tanıyor olmalarına rağmen tanıımıyormuş gibi davranırlar. Hatta karşılaştıklarında, sanki birbirlerini ilk kez görüp o anda tanışıyorlarmış gibi bir izlenim yaratırlar. Bu tutumları sayesinde, dikta rejiminin öfkesinden, gizli ajanların ve gardiyanların işkencelerinden bir nebze olsun kurtulmayı başarmışlardır. **Tutuklanmak**; “tutkallı duruma” (Türkçe Sözlük; 2011: 2390) gelmektir. Edebiyatçı Erşat Hürmüzlü, *Mavi Urbalılar* adlı romanında bu temayı şu şekilde işlemiştir: “Tutukluluk sürelerinin on sekizinci gününde bir gün işkence seansından sonra Sancar bitkin bir şekilde sırtüstü uzanmış” (Hürmüzlü; 2020: 27). Bu paragrafta belirtildiği üzere, Irak toplumunda suçlu ya da masum fark etmeksizin herhangi bir kişi, dikta rejiminin güçleri tarafından yakalandığında nezarete ağır fiziksel işkencelere maruz kalır. Bu durumun en çarpıcı örneği ise tutuklanan “Sancar” ve diğer mahkumların yaşadıklarında açıkça görülmektedir. **Tefekkür**; “duyum ve izlenimlerden, tasarımlardan ayrı olarak aklın bağımsız ve kendine özgü” (Türkçe Sözlük; 2011: 743) duruma denir. Diğer bir ifadeyle “bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilgilerden yararlanarak düşünce üretmek, zihinsel yetiler oluşturmak, muhakeme etmek” (Türkçe Sözlük; 2011: 743) anlamı verir. Erşat Hürmüzlü’ye ait *Mavi Urbalılar* başlıklı ilk romanında tefekkür teması şöyle anlatılmaktadır “Fikirler herkes için çok cazipti. Hemen yedi kişilik bir kurucu heyet belirlenip, bir sonraki Cuma günü aynı yerde buluştuklarında bir tüzük taslağıyla gelmeleri istendi” (Hürmüzlü; 2020: 49). “Nejdet ağabey nelere dikkat çekti, tek tek görüşelim dedi öğretmen olan üye. Salih bey anlatmaya başladı: Beş projenin her biri hayati ehemmiyettedir” (Hürmüzlü; 2020: 47) Üstteki alıntıda görüldüğü gibi *Mavi Urbalılar* adlı romanındaki başkahraman Nejdet Koçak’ın liderliğinde bir araya gelen "Mavi Urbalılar" hareketinin üyeleri, Irak Türkmen toplumunun kalkınması için uzmanlıklarına uygun şekilde beş farklı proje taslağı hazırlamıştır. Bunlar ise yayınevi, medya, hastane, tarım ve okul alanlarından ibarettir. **Terakki**; “ilerleme, yükselme, gelişme” (Türkçe Sözlük; 2011: 2327) anlamı verir. Farklı bir ifadeyle “Osmanlı literatüründe terakki kelimesinin son yüzyıldaki anlamı gelişme, ilerleme ve terim olarak Batı medeniyetine ayak uydurma demektir. Nejdet Koçak’a göre; somut bilimleri temel alan gelişme Batı Dünyası’nın “terakkisi”ni sağlamıştır. Irak’ta Türkmenler herkes tarafından “efendi” ve “medeni” bir toplum olarak nitelendirilmiş ve Irak’ın kuruluş ve ilerlemesinde önemli Türkmen şahsiyetler rol oynamıştır. Dolayısıyla Türkmenlerin güçlenmesi ve haklarını alabilmeleri için bu yola başvurmaları gerekmektedir. İyi eğitilmiş, bilimle donatılmış ve parmakla gösterilecek bir nesil yetiştirmek” (Şahsî Görüşme; 26 Mayıs 2025) lazımdır. Terakki teması *Mavi Urbalılar* romanında şöyle dile gelmiştir “Biz kızlarımızı, kadınlarımızı ileride seminerlerde, panellerde, lobi etkinliklerde, millî hareketin dürüst ve temiz uğraşlarında görmek istiyoruz... Onlar yayın hayatına da güçlü bir şekilde girmeliler, sanat, kültür ve bilim dalları ile de yakından ilgilenmeliler. Kadınlarımız artık savaşa giden askere çorap ören ve arka planda kalan insanlar değil, onlar bizzat bu yolun yolcusu ve davanın askeri de, komutanı da olmalılar. İşte siz bu filizler olarak bu istikbali bize çiziyorsunuz. Bu işi beraber yapacağız” (Hürmüzlü; 2020: 54-55 Yukarıdaki paragrafta görüldüğü gibi *Mavi Urbalılar* adlı romandaki başkahraman ve aynı zamanda “Mavi Urbalılar” akımı veya hareketinin lideri olan “Nejdet Koçak”, Irak Türkmen toplumunun geleceği konusundaki vizyonunu dinleyicilerine açıklar. Önder “Nejdet Koçak”, Irak Türkmen toplumun ilerlemesine yönelik beklentilerini ifade ederken, özellikle kadınların rolüne dikkat çeker; ev hanımlığı yerine üretken, eğitilmiş, kültürlü, dava sahibi gibi bir kadın profili üzerinden ideal bir istikbal betimlemektedir. **Ümit**; “ummaktan doğan” (Türkçe Sözlük; 2011: 2417) bir duyguya ümit veya umut olarak adlandırılır. Araştırmacı Şemsettin Küzeci’ye göre “umut ile ümit arasında herhangi bir fark yoktur İkisi de aynı anlamı vermektedir. Umut veya ümit her insanda bir duygusal inanç” (Şahsî Görüşme; 13 Ocak 2025) olarak vurgular. Ümit teması *Mavi Urbalılar* adlı romanında şöyle ifade edilmiştir: “Sançar telefonla Nejdet Ağabey ile görüştüğünde Nejdet: Üzülme, her şerde bir hayır taraf ara. Elimizden geleni yaptık ama zorla bizi yeraltına itmek isteyen bir zihniyet vardır” (Hürmüzlü; 2020: 50). Bu alıntıda görüldüğü üzere, romandaki başkahraman Nejdet Koçak liderliğindeki “Mavi Urbalılar” akımı veya hareketi, "Kerkük Kültür Kulübü"nün (Hürmüzlü; 2020: 47) kurulması için resmî makamlara yaptıkları başvurunun reddedilmesine rağmen azimlerini, inançlarını ve davalarına olan bağlılıklarını hiçbir şekilde kaybetmemiştir. Ret kararını bir zulüm olarak görseler de her şeyde bir hayır olduğuna inanmışlardır **Uygarlık**; “uygar olma durum, medeniyet” (Türkçe Sözlük; 2011: 2427) medenilik anlama gelir. Başka bir ifadeyle “her toplumun medeniyeti anlamına gelmektedir. Medeniyet, kültür,

dil, edebiyat ve folklor türlerinden oluşan bir soyut varlıktır” (Şahsî Görüşme; 13 Ocak 2025). Edebiyatçı Erşat Hürmüzlü, *Mavi Urbalılar* romanında uygarlık temasını hassasiyetle şu şekilde ön plana çıkarır: “Evet ben hep bunu söylüyorum. Savunma gereği olmadıkça şiddete hiç başvurmayacağız. Demin söyledim, biz uygarlığa ve dostluğa, sevgiye inanan bir akımız. Bu bakımından bizi hiç kimse zalim, saldırgan ve hırslı bir konumda görmeyecektir” (Hürmüzlü; 2020: 60-61). Bu alıntıya bakıldığında, başkahraman Nejdet Koçak’ın önderliğinde gelişen “Mavi Urbalılar” akımı veya hareketinin üyelerine olumlu bir bakışla hitap edildiği görülür. Lider Nejdet Koçak, Irak Türkmenleri ile insani değerlerin yüceltilmesi ve ideal toplum anlayışının yaygınlaştırılması konularına odaklanır. Şiddet kullanmadan, dostluk, sevgi ve iş birliği temelinde bir yaşamın mümkün olduğunu vurgular. Paragrafta Nejdet Koçak’a atfedilen sözler, bu düşünce sistemini net bir şekilde yansıtmaktadır. Lider Nejdet Koçak, uygarlığın özünü oluşturan bu tavrı bir ahlaki prensip olarak ön plana çıkarırken, zulüm, saldırganlık ve hırs gibi olumsuz unsurların bu yapıda yer bulamayacağını da açıkça ifade etmektedir. **Hitap**; “seslenmek, sözü birine veya birilerine yöneltme” (Türkçe Sözlük; 2011: 1106) veya seslenme anlamına gelir. Diğer bir ifadeyle “bir kişi tarafından birilerine veya da bir topluma konuşmak veya bilgi vermek, bir konuda bir şey anlatmak gibi söz yöneltme” (Şahsî Görüşme; 13 Ocak 2025) sanatıdır. *Mavi Urbalılar* adlı romanda, hitap şöyle geçmektedir: “Nejdet dikkatle dinliyordu ve tane tane konuşmaya başladı: Bak Semire, bu dünya bir imtihan yeridir. Kimi zevki için yaşar, kimi şanı ve ismi, kimi de milletin varlığı ve yüce davası için didirir. İktidar kime kalır biliyor musun? Tunç yüreklerde olan azimkar insanların gayretinden fıskıran dava sahiplerine. Sakın, kadın-erkek ayrımcılığından bahsetmeyin. Bu davada nefer vardır, kız olsun erkek olsun aynı yolun yolcusudur bunlar” (Hürmüzlü; 2020: 53). Bu alıntıya göre, romandaki başkahraman “Nejdet Koçak”; liderlik ettiği “Mavi Urbalılar” akımı veya hareketin üyelerini büyük bir özenle dinler. Ardından, onlara uygarlık çerçevesinde hem haklı davalarını hem de bu kültürel dava içerisinde kadın ve erkek eşitliğini vurgular. **Yabancı dil**; “bir ülke vatandaşı ana dilinin dışında bildiği bir dile yabancı dil denilir. Bu dil, Türkçe’nin dışında Arapça, İngilizce, Almanca veya Fransızca olabilir” (Şahsî Görüşme; 13 Ocak 2025). *Türkçe Sözlük*’te ise yabancı dil, “ana dilin dışında olan dillerden her biri” (Türkçe Sözlük; 2011: 2496) şeklinde ifade edilmektedir. *Mavi Urbalılar* adlı romanda, yabancı dilin önemi şöyledir: “Sançar tebessüm etti: Ben ona İngiliz dili ve edebiyatına girmesini tavsiye ettim. Çok şükür onun da gönlü ondaymış. İyi yabancı lisan bilen elemanlara da had safhada ihtiyacımız vardır” (Hürmüzlü; 2020: 55). Bu alıntıda açıkça görüldüğü üzere, “Mavi Urbalılar” isimli akımın veya hareketin üyelerinden biri olan “Sancar”, liderleri “Nejdet Koçak” başkahramana; kadın kolunun üyelerinden biri olan “Emire” ise kendi grubuna İngilizce bölümünden mezun olmanın öneminden bahseder. Bu mezuniyetle birlikte, hareketin içerisindeki İngilizce yabancı dil eksikliğinin güvenilir üyeler aracılığıyla doldurulması hedeflenir. Bu yaklaşım sayesinde, “Mavi Urbalılar” akımı gelecekte yabancı kültürlerle daha aşina hâle gelebilecek bir yönde ilerleyecektir. **Zindan**; kelimesinin eş anlamı “mahpushane” sözcüğüdür. “genelde karanlık ve sıkıntılı” (Şahsî Görüşme; 13 Ocak 2025) yerler niteliğinde olur. Başka bir deyişle, “tutuklu veya hükümlülerin içine konulduğu kapalı” (Türkçe Sözlük; 2011: 2661) alan anlamını taşır. Edebiyatta “zindan, yalnızca taş duvarlı bir hapishane değil; ruhsal bir hapsi, içsel bir karanlığı veya özgürlüğün yitirildiği her türlü mekânı anlatır. Zindan; bireyin toplumsal baskılar, suçluluk duyguları ya da kendi benliğiyle yaşadığı çatışmalar sonucu içine düştüğü kapalı temsil edebilir. Aynı zamanda zulmün, mahkûmiyetin ve çaresizliğin evrensel sembolüdür” (Şahsî Görüşme; 19 Haziran 2025). *Mavi Urbalılar* adlı romanda, zindan işlevsel ve anlamsal bir şekilde ele alınmıştır: “Arap tutuklulardan her zaman halim selim tavırlarıyla tanınan Cabir, Sancar’ın yanına yaklaştı, dizleri üzerinde hareket ederek yanına vardı: Sançar kardeş diye başladı söze, Sancar diyemediği için ona her zaman böyle hitap ederdi. Siz iyi insanlarsınız, benden size zarar gelmez. Sıkıntılarınızı anlıyor ve takdir ediyorum. Siz belli ki dolu ve olgun bir insansınız sizi her konuda dinlemek isterim. Cabir Sancar’dan bir şey elde edemeyince, ertesi gün yukarı çağırdılar, gitti ve bir daha geri dönmedi” (Hürmüzlü; 2020: 28-29) Yukarıdaki alıntıda da görüldüğü üzere, “Mavi Urbalılar” hareketine üye olan “Sancar”, dikta rejimi tarafından tutuklanmış, ağır işkencelere maruz bırakılmış ve karanlık bir hapishaneye kapatılmıştır. Ancak rejim, baskıcı uygulamalarını bu noktada da yeterli görmeyerek, “Cabir” gibi gizli ajanlarını mahkûm kılığında cezaevine yerleştirmiştir. Bu yöntemle, tutuklular hakkında bilgi toplamak amaçlanmaktadır. Böylece, herhangi bir masumun rejim tarafından tutuklanması durumunda yalnızca fiziksel işkencelere değil, aynı zamanda cezaevi ortamında gizli ajanlar aracılığıyla sürekli psikolojik baskıya da maruz bırakıldığı görülür. Kısacası, masum bir mahkûmun yaşamı, zindanda dahi fiziksel ve zihinsel baskıların gölgesinden kurtulamamaktadır. **Sonuç** *Mavi Urbalılar* başlıklı Irak Türkmen romanı, Erşat Hürmüzlü’nün yazdığı ilk özgün romanıdır. Edebî eserde anlatılan olaylar ve en ince ayrıntıları bile büyük ölçüde Irak Türkmenlerle ilgilidir. Özellikle Irak’ı yöneten kanlı dikta rejim

döneminde, Irak Türkmen toplumu ile halkının karşılaştığı yoğun baskı ve çeşitli zulümleri detaylı bir şekilde anlatmaktadır. Erşat Hürmüzlü, *Mavi Urbalılar* adlı romanında kahraman anlatıcısı ve aynı zamanda başkahraman olan “Nejdet Koçak” aracılığıyla, ince ama derin trajedilerle örülü öyküleri okura aktarmaktadır. Romandaki anlatıcı konumundaki Nejdet Koçak, yalnızca kurgusal bir figür değil, aynı zamanda gerçek hayatta Irak Türkmen halkı açısından son derece önemli bir şahsiyettir. Zira Doç. Dr. Nejdet Koçak, 16 Ocak 1980 tarihinde, üç arkadaşıyla birlikte, Irak’taki kanlı despot rejim tarafından idam edilmiş ve bu sebeple Irak Türkmen milleti uğruna şehitlik mertebesine ulaşmıştır. Romanda kullanılan mekân ve zaman unsurlarına bakıldığında, Erşat Hürmüzlü’nün toplumsal gerçekçi mekân ve zaman dilimlerini tercih etmesi, eserin daha inandırıcı bir yapıya kavuşmasını sağlar. Romanda mekân ve zaman, sadece olayların gerçekleştiği birer arka plan olmaktan çıkarak, şahısların ruh hâlini yansıtan ve temayı güçlendiren temel unsurlar arasında yer alır. Böylece toplumsal tema açısından güçlü bir gerçekçilik hissi uyandırmaktadır. Romanda ele alınan dönem açısından bakıldığında, romancı Erşat Hürmüzlü, bizzat tanıklık ettiği ve deneyimlediği sosyal, kültürel ve siyasal yapıları yalnızca bir anlatı aracı olarak kullanmakla yetinmemekte; bunun ötesinde, dönemin temel temalarını doğrudan ve açık biçimde okuyucuya aktarmayı hedeflemektedir. Bu yaklaşım, esere tanıklık temelli bir gerçeklik kazandırmakta ve dönemin ruhunu derinlemesine yansıtmaktadır. Toplumsal temalar açısından *Mavi Urbalılar* başlıklı romanına bakıldığında, eserin bütünlüğü, inandırıcılığı ve etkileyiciliği üzerinde doğrudan ağır bir etki yaratmıştır. Romancı, güçlü temaları ustalıkla anlatıp betimleyerek okurun yalnızca romanı okumasını değil, aynı zamanda yaşanan trajik incecik olayları detaylarıyla hissetmesini sağlar. Bu yaklaşım, eserin hem kalıcılığını hem de estetik yönden kıymetini artırır. Böylece *Mavi Urbalılar* adlı Irak Türkmen romanında tema ile yapı birbirinden ayrılmaz bir bütün hâline gelmiştir. Sonuç olarak, Erşat Hürmüzlü *Mavi Urbalılar* başlıklı ilk telif romanında ele aldığı konu ve toplumsal temalara ilişkin görüşünü aşağıdaki paragrafta açıkça ortaya koymaktadır. “O, kafasındaki olguyu işliyordu. Onun akında dürüst insanların bir çizgi etrafında toplanmaları, hiç taviz vermeden hayatlarının her anında dürüstlüğü yaşamaları yaşatmalarının düşü vardı. Benden bu temayı işlememi ve bir çizgi etrafında toplanan insanlara bir ad vermemi istiyordu” (Hürmüzlü; 2020: 7-8). Romancı Erşat Hürmüzlü’nün *Mavi Urbalılar* adlı romanında kurgulanan temel çatışma, aydın ile toplumun, kanlı ve baskıcı bir diktatörlük rejimine karşı yürüttüğü mücadele ekseninde şekillenmektedir. Bu durum, Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun *Yaban* adlı romanında işlenen aydın-halk çatışması ve toplumsal kopukluk temalarıyla belirli ölçüde benzerlik göstermekte; her iki eserde de aydın figürünün toplumla ilişkisi, dönemin siyasi koşulları bağlamında sorgulanmaktadır. Edebiyatçı Erşat Hürmüzlü’nün yanı sıra, *Mavi Urbalılar* başlığı altında ve rahmetli Doç. Dr. Nejdet Koçak anısına gerçekleştirilen diğer eserler arasında Kerküklü Kemal Beyatlı’nın yazdığı *Mavi Urbalılar* adlı bir şiiri vardır. Ayrıca; İlâf Köprülü’nün de *Koçak’ın İzinde* başlıklı ilk romanını yazmakta olup, Ahmet Hurşit Kasapoğlu ise *Kutsal Ülkü Yohunda Şehit Nejdet Koçak* isimli kitabı yayımlamıştır.

Kaynakça

a) Türkçe:

- 1) Ahmet Hurşit Kasapoğlu; *Kutsal Ülkü Yohunda Necdet Koçak*, Kerkük Vakfı Yayınları, 1. baskı, İstanbul, Şubat 2025.
- 2) Ali Püsküllüoğlu; *Edebiyat Sözlüğü*, Arkadaş Yayınevi, 1. baskı, Ankara, 2015.
- 3) Erşat Hürmüzlü; “Mavi Urbalılar”, *Kardaşlık*, Sayı 9, İstanbul, Ocak-Mart 2001.
- 4) Erşat Hürmüzlü; *Mavi Urbalılar*, Bengü Yayınlar, 1. baskı, Ankara, Haziran 2020.
- 5) Faruk Öztürk; *Yabancılar İçin Eş ve Zıt Anlamalı Sözcükler Sözlüğü*, Kesit Yayınlar, 1. baskı, İstanbul, Ağustos 2018.
- 6) Gülsemin Hazer; *Rıfat Ilgaz’ın Romanları Üzerine Bir İnceleme*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1. baskı, Ankara, 2010.
- 7) İlâf Köprülü; “Koçak’ın İzinde”, *Türkmeneli Edebiyat ve Sanat Dergisi*, Sayı 209, Kerkük, Haziran 2025.
- 8) Kadriye Ziyâi; *Kerkük’e Aşkın Ölümsüzdür*, Avcı Basımevi, 1. baskı, Kerkük, 2025.
- 9) Nejdet Koçak; *Türkmen Ülküsü*, (Yay. Haz. Erşat Hürmüzlü), Kerkük Vakfı Yayınları, 2. baskı, İstanbul, 2022.
- 10) Nurullah Çetin; *Roman Çözümleme Yöntemi*, Akçağ Yayınları, 14. baskı, Ankara, 2015.
- 11) Nurullah Çetin; *Türk Romanı Tahlilleri I*, Akçağ Yayınları, 1. baskı, Ankara, 2017.
- 12) Rawyar Abbas Jaafar al-Jabbari; *Bahattin Akasya’nın Evrende Bir Elma Adlı Bilimkurgu Romanı Üzerine Bir Çalışma*, İklil Journal, The Iraqi Scientific Association for Manuscripts, Sayı 16, Bağdat, 2024.

- 13) Rawyar Abbas Jaafar al-Jabbari; *Irak Türkmen Romanları Üzerine Bir İnceleme 1915-2018*, Sakarya Üniversitesi, (Yayınlanmış Doktora Tezi), 27 Ekim 2021, Sakarya.
- 14) Siham Zengi ve Kasım Sarıkâhya; *Irak Türkleri Çocuk Edebiyatı Antolojisi*, Fuzûlî Basımevi, 1. baskı, Kerkük, 2012.
- 15) Şerif Aktaş; *Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili -Teori ve Uygulama-*, Kurgun Edebiyat Yayınları, 1. baskı, Ankara, 2017.
- 16) Şerif Aktaş; *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yayınları, 6. baskı, Ankara, 2003.
- 17) *Türkçe Sözlük*; Türk Dili Kurumu Yayınları, 11. baskı, Ankara, 2011.

b) Arapça:

- ١) أرشد الهرمزي، نوي الأردية الزرقاء، منشورات وقف كركوك، الطبعة الأولى، إسطنبول، ٢٠٢٤.
- ٢) راويار جباري، اثنتان وثلاثون باقة، منشورات وقف كركوك، الطبعة الأولى، إسطنبول، ٢٤ كانون الثاني ٢٠٢٥.

c) Şahsi görüşme

- 1) Kemal Beyatlı; Şahsî Görüşme, Saat: 13-00, Kerkük Üniversitesi, İnsanî Bilimler Eğitim Fakültesi, Türkçe Bölümü- Kerkük, 27 Mayıs 2025.
- 2) Şemsettin Küzeci; Şahsî Görüşme, Saat: 8-41, Mars Kafe, Kerkük, 13 Ocak 2025.
- 3) Mehmet Ömer Kazancı; Şahsî Görüşme, Saat: 09:13, Türkmen Kardeşlik Ocağı, Bağdat, 26 Nisan 2025.
- 4) Mahir Nakip; Şahsî Görüşme, Saat: 10-30, Türkmen Kardeşlik Ocağı, Kerkük, 10 Şubat 2025.
- 5) Erşet Hürmüzlü; Şahsî Görüşme, Saat: 11-30, Kerkük Üniversitesi, İnsanî Bilimler Eğitim Fakültesi, Türkçe Bölümü- Kerkük, 27 Kasım 2024.
- 6) Hamdi Beşirli; Şahsî Görüşme, Saat: 11-30, Kerkük Üniversitesi, İnsanî Bilimler Eğitim Fakültesi, Türkçe Bölümü- Kerkük, 19 Haziran 2025.
- 7) Mustafa Ziyâî; Şahsî Görüşme, Saat: 11-30, Zirve Araştırma ve Geliştirme Merkezi, Kerkük, 26 Mayıs 2025.
- Ek: Rahmetli Doç. Dr. Nejdet Koçak'ın mezarı, Musalla Mezarlığı, Büyük Yaka-Kerkük.

